

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU ŞEMALARIN
UYGULANAN EBEVEYNLİK STİLİYLE İLİŞKİSİNDE
BAĞLANMA STİLİNİN ARACI ROLÜ

HATİCE KÜBRA UYSAL

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SENEM EREN

İSTANBUL, 2023

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU ŞEMALARIN
UYGULANAN EBEVEYNLİK STİLİYLE İLİŞKİSİNDE
BAĞLANMA STİLİNİN ARACI ROLÜ

HATİCE KÜBRA UYSAL

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SENEM EREN

İSTANBUL, 2023

TEZ ONAY SAYFASI

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından, Klinik Psikoloji alanında Yüksek Lisans Derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri

Unvan – Ad Soyad

Kanaati

İmza

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Bu tezin İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Teslim Tarihi

Mühür/İmza

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı:

İmza:

ÖZ

ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU ŞEMALARIN UYGULANAN EBEVEYNLİK STİLİYLE İLİŞKİSİNDE BAĞLANMA STİLİNİN ARACI ROLÜ

Uysal, Hatice Kübra

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

Öğrenci Numarası: 194028023

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0003-0141-2288

Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası: 10590287

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Senem Eren

Aralık 2023, 88 Sayfa

Kişilerin çocuklarına uyguladıkları ebeveynlik stilleri, kişisel ve çevresel birçok faktörden etkilenmektedir. Türkiye’de, kişilerin uyguladıkları ebeveynlik stillerini etkileyen faktörleri inceleyen çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Bu araştırmanın amacı, kişilerin erken dönem uyum bozucu şemalarının (EDUŞ) ve bağlanma stillerinin uyguladıkları ebeveynlik stiline etkilerini incelemektir. Araştırma kapsamında, amaçlı örnekleme yöntemi ile internet üzerinden 194 kişiye ulaşılmıştır. Katılımcılara Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Ölçeği (YİYÖ) ve Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (ABSBÖ) uygulanmıştır. Korelasyon analizleri sonucunda, EDUŞ puanı arttıkça, otoriter ve izin verici ebeveynlik düzeylerinin arttığı, demokratik ebeveynlik düzeyinin ise anlamlı bir biçimde değişmediği görülmüştür. Kaçınan bağlanma düzeyi arttıkça demokratik ebeveynlik düzeyinin azaldığı, otoriter ve izin verici ebeveynlik düzeyinin ise arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça ise demokratik ebeveynlik düzeyinin anlamlı bir biçimde değişmediği, otoriter ve izin verici ebeveynlik düzeylerinin arttığı bulunmuştur. Aracılık analizleri sonucunda, kaçınan bağlanmanın EDUŞ’un hem izin verici ebeveynlik hem otoriter ebeveynlik ilişkisine aracılık ettiği, kaygılı bağlanmanın ise EDUŞ’un yalnızca otoriter ebeveynlik ilişkisine aracılık ettiği görülmüştür. Mevcut araştırmanın, ebeveynlerin şemalarını, bağlanma stillerini ve ebeveynlik stillerini anlamalarına ve çocuk yetiştirme sürecinde daha bilinçli bir şekilde hareket etmelerine katkıda bulunmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyum Bozucu Şema.

ABSTRACT

MEDIATING ROLE OF THE ATTACHMENT STYLE IN THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTING STYLE AND EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS

Uysal, Hatice Kübra

MA in Clinical Psychology

Student ID: 194028023

Open Researcher and Contributor ID (ORCID): 0000-0003-0141-2288

National Thesis Center Reference Number: 10590287

Thesis Supervisor: Asisst. Prof. Senem Eren

December 2023, 88 Pages

Applied parenting styles are influenced by various personal and environmental factors. In Turkey, there are limited studies that examine the factors influencing parenting styles adopted by individuals. The aim of this research is to investigate the impact of individuals' early maladaptive schemas (EMS) and attachment styles on the parenting style they employ. The study reached 194 participants through purposive sampling method via the internet. The participants were administered the Young Schema Questionnaire - Short Form 3 (YSQ-SF3), the Experiences in Close Relationships Scale (ECR), and the Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). The correlation analysis revealed that as EMS scores increased, the levels of authoritarian and permissive parenting also increased, while authoritative parenting did not significantly change. Furthermore, an increase in avoidant attachment levels was associated with a decrease in authoritative parenting and an increase in authoritarian and permissive parenting. However, an increase in anxious attachment levels did not significantly alter authoritative parenting, but it was associated with an increase in authoritarian and permissive parenting. Mediation analyses indicated that avoidant attachment mediated both the relationship between EMS and permissive parenting and EMS and authoritarian parenting. On the other hand, anxious attachment only mediated the relationship between EMS and authoritarian parenting. The present study is expected to contribute to parents' understanding of their schemas, attachment styles,

and parenting styles, enabling them to make more informed decisions during the child-rearing process.

Keywords: Attachment, Early Maladaptive Schemas, Parenting Style.

İTHAF

Kendisinde bugünkü ihtiyaçlarımın, duygularımın, benliğimin köklerini bulduğum, coşkusuyla, duygularıyla, enerjisiyle, ilginç fikirleri ve tutkulu hayalleriyle yeniden temas kurmaya çalıştığım içimdeki çocuğa...

TEŞEKKÜR

Ben bu teze başladığımdan beri güneşin etrafında 5 kere döndü dünya. Ona sorarsanız: Lafı bile edilemez, mikroskobik bi' zaman. Bana sorarsanız: Beş senesi ömrümün. Nazım Hikmet'in satırları sıkça yankılandı zihnimde bu 5 senede. Ne ben aynı ben kaldım, ne de dünya. Sonunda bu uzun ve zorlu süreci noktalamayı başardığım için Rabbim'e hamd ediyorum.

Bu araştırma için beni yönlendiren, benden ümidi hiç kesmeyen, çalışmamın her satırı için kıymetli vaktini ayıran, hızıma ayak uydurmak için elinden gelen fedakarlığı yaptığını daima hissettiğim değerli Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Senem Eren'e teşekkürlerimi sunarım. Hem akademik hem klinik çalışmalarında beni her daim desteklemeye hazır olan değerli hocam ve ablam Dr. Öğr. Üyesi Vahide Ulusoy Gökçek'e, gönüllü olarak sunduğu destekleri için çok teşekkür ederim.

İbn Haldun Üniversitesi'nde bana terapist olmayı öğreten kıymetli hocalarım Prof. Dr. Medaim Yanık, Prof. Dr. Hakan Türkçapar, Prof. Dr. Vahdet Görmez, Dr. Öğr. Üyesi Hasan Turan Kocatepe, Dr. Öğr. Üyesi Burcu Uysal, Dr. Öğr. Üyesi Taha Burak Toprak, Hülya Evecek, Belkıs Ertürk, İclal Eskioğlu Aydın'a teşekkür ederim.

Ben ne zaman ben oldum diye her düşündüğümde aklıma gelen her şey üniversite yıllarıma çıkıyor. Beni ben yapan her şeyle tanıştığım bu süreçte anılarıma ev sahipliği yapan İstanbul Şehir Üniversitesi'ne, bir zamanlar var olduğu için teşekkür ederim.

Dünyaya geldiğimden beri beni koruyup kollayan sevgili aileme teşekkür ederim, bana sevmeyi ve sevdiklerimi korumayı siz öğrettiniz. Bazen sayesinde, bazen ona rağmen, çoğu zaman ise onunla birlikte birçok şeyi başardığım, bazen başaramadığım ve birlikte avunduğum, iyisiyle kötüsüyle uzun senelerdir yanımda olmaya devam eden sevgili eşim Halil Uysal, yoldaşlığın ve bana cömertçe sunduğun sevgin için Allah'a hamd ediyorum. Tez konuma dahi ilham olan, kendimi derinlemesine tanımama yardımcı olan, ellerinden tutarak büyüttüğüm ve ellerinden tutarak büyüdüğüm, acemi yanım, ilk göz ağrım Ömer Turgut'un ve tezi bitirmemi sağlayan, zaten yaptıklarımın yanında daha neler yapabileceğimi keşfetmemi sağlayan, bana anneliği ve

beraberindeki tüm heyecanları yeniden yaşatan, olgun yanım, doya doya sevebildiğim, biricğim Eren Bilge'nin anneliğini bana nasip ettiği için Allah'a hamd ediyorum.

Teze dair yaptığım her ertelemeyi, yaşadığım her stresi kendisiyle bölüştüğüm ve bu sayede tezi tamamlayabildiğim Betül Tural'a, bu süreçte hem yeniden anne olarak hem tez yazarak bana eşlik ettiği için teşekkür ediyorum. Her şeyi olması gerektiği zamanda ve olması gerektiği şekilde, büyük bir hassasiyetle yapacağına daima emin olduğum, bu titizliğini dostluğunda da hissettiğim canım arkadaşım Şeyma Nur Erdoğan'a; psikolog olma serüvenime ilk günden beri eşlik eden Zeynep Zahide Çakmak Uzun ve Esmâ Ayaz'a; bana tez yazım sürecinde en hızlı ve en yavaş örnekler olarak orta yolu bulmamı sağlayan kıymetli çocukluk arkadaşlarım Hatice Kübra Deliktaş ve Saliha Kübra Solaş Yanık'a, dostlukları ve destekleri için teşekkür ederim.

BİDEB 2210/A Genel Yurtiçi Yüksek Lisans Burs Programı ile bu tez çalışmasını destekleyen TÜBİTAK'a da teşekkür ederim.

Hatice Kübra Uysal

MANİSA, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İTHAF	vii
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xv
BÖLÜM I GİRİŞ.....	1
BÖLÜM II LİTERATÜR TARAMASI.....	5
2.1. Şema Kavramı ve EDUŞ	5
2.1.1. Şema Kavramsallaştırması	5
2.1.2. EDUŞ'un Oluşumu	6
2.1.3. EDUŞ Alanları ve Şemalar.....	7
2.1.3.1. Ayrılma ve Reddedilme.....	8
2.1.3.1.1. Terk Edilme/İstikrarsızlık.....	8
2.1.3.1.2. Güvensizlik/Suistimal Edilme	8
2.1.3.1.3. Duygusal Yoksunluk	9
2.1.3.1.4. Kusurluluk/Utaç.....	9
2.1.3.1.5. Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma	9
2.1.3.2. Zedelenmiş Otonomi ve Performans	10
2.1.3.2.1. Bağımlılık/Yetersizlik.....	10
2.1.3.2.2. Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	10
2.1.3.2.3. İç İçe Geçme	11
2.1.3.2.4. Başarısızlık	11
2.1.3.3. Zedelenmiş Sınırlar.....	11
2.1.3.3.1. Ayrıcalıklılık.....	12
2.1.3.3.2. Yetersiz Öz Denetim/Öz Disiplin.....	12
2.1.3.4. Diğer Yönelimlilik.....	12
2.1.3.3.1. Boyun Eğicilik	12
2.1.3.3.2. Kendini Feda.....	13

2.1.3.3.3. Onay Arayıcılık/Tanınma Arayıcılık.....	13
2.1.3.5. Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık.....	13
2.1.3.5.1. Olumsuzluk/Karamsarlık.....	14
2.1.3.5.2. Duyguları Bastırma.....	14
2.1.3.5.3. Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik.....	14
2.1.3.5.4. Cezalandırılma.....	14
2.2. Bağlanma.....	15
2.2.1. Bağlanma Kuramı.....	15
2.2.2. İçsel Çalışan Modeller.....	16
2.2.3. Bağlanma Stilleri.....	17
2.2.3.1. Güvenli Bağlanma.....	19
2.2.3.2. Kaygılı Bağlanma.....	19
2.2.3.3. Kaçınan Bağlanma.....	19
2.2.4. Bağlanma Stili ve EDUŞ'un Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar.....	20
2.3. Ebeveynlik.....	27
2.3.1. Ebeveynlik Stilleri.....	27
2.3.1.1. Demokratik Ebeveynlik.....	28
2.3.1.2. Otoriter Ebeveynlik.....	28
2.3.1.3. İzin Verici Ebeveynlik.....	28
2.3.2. Belsky'nin Ebeveynlik Modeli.....	29
2.3.3. Uygulanan Ebeveynlik Stili ve EDUŞ'un Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar.....	31
2.3.4. Uygulanan Ebeveynlik Stili ve Bağlanma Stilinin Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar.....	34
2.3.5. Araştırmanın Önemi, Amacı ve Hipotezleri.....	39
BÖLÜM III YÖNTEM.....	42
3.1. Örneklem.....	42
3.2. Veri Toplama Araçları.....	42
3.2.1. Demografik Bilgi Formu.....	42
3.2.2. Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3.....	43
3.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II.....	43
3.2.4. Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği.....	44
3.3. İşlem.....	44
3.4. Veri Analizi.....	45
BÖLÜM IV BULGULAR.....	46

4.1. Demografik Bulgular	46
4.2. Kullanılan Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri.....	47
4.3. EDUŞ, Bağlanma Stilleri ve Uygulanan Ebeveynlik Stilleri Arasındaki İlişkiler.....	49
4.4. EDUŞ'un Uygulanan Ebeveynlik Stillerine Etkisinde Bağlanma Stillerinin Aracı Rolü.....	52
4.4.1. Uyum Bozucu Şemaların Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma Üzerindeki Etkisi	52
4.4.2. Uyum Bozucu Şemaların Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma Aracıyken İzin Verici Ebeveynliğe Etkisi	53
4.4.3. Uyum Bozucu Şemaların Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma Aracıyken Otoriter Ebeveynliğe Etkisi	54
BÖLÜM V TARTIŞMA	57
5.1. EDUŞ, Bağlanma Stilleri ve Uygulanan Ebeveynlik Stilleri Arasındaki Korelasyonel İlişkiler.....	57
5.1.1. EDUŞ'un Uygulanan Ebeveynlik Stilleri ile Korelasyonel İlişkisi.....	57
5.1.2. EDUŞ'un Bağlanma Stilleri ile Korelasyonel İlişkisi	59
5.1.3. Bağlanma Stillerinin Uygulanan Ebeveynlik Stilleri ile Korelasyonel İlişkisi	60
5.2. EDUŞ ve Uygulanan Ebeveynlik Stilleri İlişkisindeki Aracılık Rollerinin Değerlendirilmesi	61
5.3. Sonuç	63
5.4. Çalışmanın Sınırlılıkları ve Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler	63
REFERANSLAR.....	66
EKLER.....	74
EK A	74
EK B	76
EK C	79
EK Ç	84
EK D.....	86
EK E	87
ÖZGEÇMİŞ	88

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar	7
Tablo 2.2. Bağlanma Stilleri	18
Tablo 2.3. Bağlanma Stili ve EDUŞ'un Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar	23
Tablo 2.4. Uygulanan Ebeveynlik Stili ve EDUŞ'un Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar..	33
Tablo 2.5. Uygulanan Ebeveynlik Stili ve Bağlanma Stilinin Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar	36
Tablo 4.6. Sosyo-demografik Değişken Gruplarının Sayı ve Yüzde Dağılımları	47
Tablo 4.7. Ölçek Puanlarının Betimleyici İstatistikleri.....	48
Tablo 4.8. EDUŞ ve Ebeveynlik Stilleri Arası İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	50
Tablo 4.9. EDUŞ ve Bağlanma Stilleri Arası İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	51
Tablo 4.10. Bağlanma Stilleri ve Uygulanan Ebeveynlik Stilleri Arası İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	51
Tablo 4.11. Uyum Bozucu Şemaların Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma Üzerindeki Etkisi	52
Tablo 4.12. EDUŞ'un İzin Verici Ebeveynlik Üzerindeki Toplam Etkisi.....	53
Tablo 4.13. EDUŞ'un İzin Verici Ebeveynlik Üzerindeki Etkisi	53
Tablo 4.14. EDUŞ'un İzin Verici Ebeveynlik Üzerindeki Standardize Dolaylı Etkileri	54
Tablo 4.15. EDUŞ'un Otoriter Ebeveynlik Üzerindeki Toplam Etkisi	55
Tablo 4.16. EDUŞ'un Otoriter Ebeveynlik Üzerindeki Etkisi.....	55
Tablo 4.17. EDUŞ'un Otoriter Ebeveynlik Üzerindeki Standardize Dolaylı Etkileri	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Belsky'nin Ebeveynlik Modeli	29
Şekil 4.2. Uyum Bozucu Şemaların İzin Verici Ebeveynlikle İlişkisinde Bağlanmanın Aracılığı.....	54
Şekil 4.3. EDUŞ'un Otoriter Ebeveynlikle İlişkisinde Bağlanmanın Aracılığı.....	56

SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABSBÖ	Ana Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği
EDUŞ	Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar
YIYE-II	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II
YŞÖ-KF3	Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bireylerin yaşam boyu seçim ve davranışlarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Çocukluk dönemi yaşantıları bunların en belirleyici olanlarından. Doğumdan itibaren karşılaşılan olaylar, zorluklar, sosyal çevre, aile yapısı, kişinin mizacı gereği bu yaşadıklarına verdiği tepkiler, yetişkinlik hayatında yaşananları ve yapılan tercihleri büyük ölçüde şekillendirir. Kişinin içinde büyüdüğü aile ve ailenin benimsediği tutumlar, gelişimsel süreçte kişinin bilişsel yapısını, karakterini, seçimlerini, duygusal yapısını ve düşüncelerini etkiler (Maccoby, 1992).

Bowlby'nin (1982) başlattığı bağlanma araştırmaları, bebeklikten itibaren ebeveynle kurulan ilişkinin kişinin yaşam boyu kurduğu ilişkilerdeki tutumlarını ve davranışlarını etkilediğini öne sürer. Bağlanma teorisine göre kişinin kendine ve dünyaya bakışı, yaşamın ilk yıllarında birincil bakım verenle kurduğu ilişkide oluşturduğu zihinsel temsillere göre şekillenir ve kişi bu temsilleri ilişkilerinde birer çerçeve olarak kullanır (Bowlby, 1982). Young ve arkadaşları (2009) ise, kişilerin çocukluk döneminde karşılanması gereken esas duygusal ve fiziksel gereksinimler olduğunu, bu gereksinimlerin temel düzeyde karşılanmaması durumunda kişinin kendisine, dünyaya ve diğer kişilere yönelik inançlarını barındıran erken dönem uyum bozucu şemalar (EDUŞ) geliştirdiklerini ifade eder.

Bağlanma kuramı ve şema kuramı, ebeveynlerin tutum ve davranışlarının kişileri yaşamları boyunca etkilediği sonucunu desteklemektedir. Aynı zamanda, bağlanma stilleri ve EDUŞ arasında yakın bir ilişki olduğu akademik çalışmalar tarafından desteklenmektedir (Bowlby, 1982; Karantzas vd., 2022; Young vd., 2009). Bağlanma, erken çocukluk döneminde oluşan bir örüntüdür ve çocuğun ebeveynleriyle olan ilişkisi üzerinden şekillenir (Ainsworth & Bell, 1977). Bu bağlanma örüntüleri, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini etkiler. EDUŞ ise ergenliğin sonuna kadar gelişimi devam eden bilişsel yapılarıdır. Bu şemalar, bireyin dünyaya ve kendine

yönelik değerlendirmeleri için taslak niteliğindeki kalıplardır. Uyum bozucu şemalar, genellikle olumsuz ve zarar verici inançlar, duygusal tepkiler ve davranış kalıpları içerir (Young vd., 2009).

Bağlanma ve uyum bozucu şemalar arasındaki paralellik, çocuğun ebeveynleriyle olan ilişkisinin, şemaların gelişiminde etkili olduğunu göstermektedir. Ebeveynin gelişimsel süreçte sağladığı duygusal destek, güvenlik ve sınırlar, çocuğun bağlanma örüntülerini ve şemalarını şekillendirir (Ainsworth & Bell, 1977; Young vd., 2009). Güvenli bir bağlanma örüntüsü olan çocukların, olumlu ve destekleyici şemalar geliştirdiği, güvensiz bağlanma örüntüsü olan çocukların ise daha çok uyum bozucu şemalara sahip olduğu görülmektedir (Young vd., 2009). Bu bağlamda, erken dönemde oluşan bağlanma örüntüleri ve uyum bozucu şemalar, çocuğun duygusal ve bilişsel gelişiminde önemli bir rol oynar. Bağlanma ve uyum bozucu şemalar arasındaki bu ilişki, çocuğun gelecekteki ilişkilerinde ve psikolojik iyi oluşunda oldukça etkilidir. Bu nedenle, bağlanma ve uyum bozucu şemaların arasındaki ilişkinin yeni çalışmalarla detaylandırılması, bireylerin sağlıklı gelişimlerini desteklemek açısından önemlidir.

Ebeveynlerin erken dönem ilişkilerinin sonucu olarak benimsedikleri bağlanma stilleri, kendi çocuklarına davranışlarını şekillendiren önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir (An & Kochanska, 2022). Birçok meta-analiz çalışması, bağlanmanın kişilerin uyguladığı ebeveynlik tarzını yordadığını ortaya koymuştur (Jones vd., 2014; Putallaz vd., 1998; Van Ijzendoorn, 1992). Bu çalışmalar, bağlanma stillerinin ebeveynlik stilleri üzerinde etkili olduğunu ve bağlanma ve ebeveynlik arasındaki karşılıklı etkileşimin önemini vurgulayarak, her ikisinin de birbirini etkilediğini göstermektedir.

Bowlby (1990), bağlanma ve ebeveynlik davranışlarının biyolojik kökenlere sahip olduğunu ve birbirleriyle benzer bir yaklaşımla ele alınmaları gerektiğini savunmuştur. Bowlby'ye (1990) göre, ebeveynlik davranışları da bağlanma davranışı gibi temel bir insan ihtiyacını karşılamak amacıyla ortaya çıkar ve bu nedenle bağlanma ve ebeveynlik arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bakım verme davranışı, ebeveynin bağlanma örüntüsünün bir devamı niteliğinde ele alınabilir.

Ebeveynlik davranışlarının çocukluk yaşantıları ve algılanan ebeveynlik üzerindeki etkisine dair yapılan araştırmalar, önemli bulgular ortaya koymuştur. Aile ortamı ve ebeveynlerin tutumları, çocukların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimlerinde belirleyici bir rol oynar (Collins vd., 2000). Bu bağlamda, ebeveynlik davranışları çocukların yaşantılarını etkileyerek, onların yetişkinlik hayatlarındaki iyi oluşlarını da etkileyebilir. Ebeveynlerin tutumlarının ve hangi ebeveynlik davranışlarının çocukta hangi duygu düşünce ve davranışlarla ilişkilendirilebileceğiyle ilgili birçok çalışma yapılmış ve ebeveynler tarafından benimsenen tutumlar çeşitli faktörlere göre sınıflandırılmıştır. Baumrind (1966) tarafından yürütülen ve ilerleyen dönemde çeşitli araştırmacılar tarafından genişletilen çalışmalar, ebeveynlik stillerinin çocukların davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Alan yazında en çok karşılaşılan sınıflandırma, Baumrind tarafından ebeveynin uyguladığı kontrol ekseninde düzenlenen ebeveynlik stilleridir (Darling & Steinberg, 1993).

Araştırmalar, otoriter, demokratik ve izin verici gibi farklı ebeveynlik stillerinin çocukların duygusal iyi oluşları, öz regülasyon becerileri, sosyal becerileri ve akademik başarıları üzerinde etkileri olduğunu ortaya koymuştur (Baumrind, 1966; Darling & Steinberg, 1993). Kişilerin ebeveynlikte benimsedikleri stilleri nelerin etkilediğiyle ilgili yapılan araştırmalar, temel olarak çocuğun karakterinin, ebeveynin karakteristik özelliklerinin ve çevresel koşulların önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ebeveynin karakteristik özellikleri incelendiğinde, ebeveynin gelişimsel arka planının, ebeveynlik davranışını etkilediği ifade edilmiştir (Taraban & Shaw, 2018).

Bağlanma stilleriyle EDUŞ arasında paralellikler olduğu, bağlanmanın şemaları şekillendirdiği birçok çalışma tarafından ortaya konmuştur (Young vd., 2009). Bağlanmanın kişilerin uyguladığı ebeveynlik stili için belirleyici olduğuna yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmüştür (Cowan vd., 2009; IJzendoorn, 1995; Kian vd., 2020; Mahasneh vd., 2013; Millings vd., 2013; Pearson vd., 1994). Alan yazın incelendiğinde, EDUŞ, bağlanma ve ebeveynlik değişkenlerini bir arada ele alan, kişilerin ebeveynlik davranışlarını EDUŞ ve bağlanmanın etkileyip etkilemediğine yönelik yapılan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmalar, ebeveynlik davranışlarının çocukluk yaşantılarından ve algılanan ebeveynlikten etkilendiğini göstermiştir. Bu nedenle, bağlanma ve ebeveynlik arasındaki ilişkinin anlaşılması,

hem bireylerin kendi yaşamlarında hem de gelecek nesillerin yetişkinliklerinde sağlıklı bir gelişim için önemlidir.

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Şema Kavramı ve EDUŞ

Bu bölümde, şema kuramından, EDUŞ kuramından, bu şemaların oluşum sürecinden, şema alanlarından ve bu alanlarda yer alan şemalardan bahsedilecektir.

2.1.1. Şema Kavramsallaştırması

Şemalar, çocukluk döneminde gelişen, belli davranış kalıpları, düşünceler ve duygular olarak kendini gösteren organize edilmiş zihinsel kalıplardır. Kişinin çevresini, geleceği, yaşadıklarını ve kendini yorumlamasını sağlayan bilişsel yapılar olarak düşünülmektedir (Arntz & van Genderen, 2009). Piaget (1999) bilişsel gelişim teorisinde bu şemaların çocukluk boyunca oluşum ve gelişimini araştırmış, bu aşamaları adlandırarak teorisini genişletmiştir. Benzer şekilde, Aaron T. Beck'in bilişsel davranışçı modelinde şema, bireylerin düşüncelerini, inançlarını ve değerlerini yansıtan bilişsel yapılar olarak vurgulanmaktadır. Beck'e göre (2005), şemalar bireylerin deneyimlerinden ve çocukluk döneminden kaynaklanmaktadır ve bireylerin olayları yorumlayışını, duygusal tepkilerini ve davranışlarını şekillendirmektedir.

Beck (2005), psikopatolojinin temelinde, kişinin dış dünyaya ve kendine dair yorumlama hatalarını, yani bilişsel çarpıtmaların varlığını kabul etmektedir. Bilişsel çarpıtmaların kaynağında ise değişime dirençli, çoğunlukla işlevsiz bilişsel yapılar olan şemaların bulunduğunu ifade etmektedir. Şemaların çevresel faktörler tarafından aktive olması, kişinin olayları objektif değerlendirmesini engeller ve kişiyi bir psikopatolojiye yatkın hale getirir. Kişinin şemaları, kendine, dünyaya ve geleceğe yönelik yeni durumları değerlendirmekte referans noktası olarak kullanılır. Yeni yaşantıların da etkisiyle, çocukluk döneminde oluşmuş olan şemalar yaşam boyunca

güçlenir. Şemaların kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendirici bir etkisi bulunmaktadır.

Jeffrey Young 1994 yılından itibaren yaptığı çalışmalarla, şema kuramını çocukluk dönemi yaşantılarını detaylandırıp kişilerin biyolojik yatkınlıklarını da içerecek şekilde genişletmiştir (Muris, 2006). Bireylerin çocukluk döneminde karşılanması gereken temel duygusal ihtiyaçların uygun bir biçimde karşılanmaması durumunda, EDUŞ'un geliştiğini ifade etmektedir (Young vd., 2009). Uyum bozucu şemalar, bireylerin gelecekteki ilişkilerini, düşüncelerini ve davranışlarını etkileyerek yaşamın çeşitli alanlarında problemlere yol açabilmektedir.

2.1.2. EDUŞ'un Oluşumu

EDUŞ, bebeklik, çocukluk veya ergenlik sürecinde oluşan uyum bozucu, kişiye zarar veren duygusal ve bilişsel örüntülerdir. Gelişim süreci boyunca çocukların karşılanması gereken temel duygusal ihtiyaçları bulunmaktadır. Bunlar başkalarına güvenli bağlanma (güvenlik, istikrar, bakım ve önemsenme); özerklik, olumlu kimlik algısı; ihtiyaç ve duyguları ifade özgürlüğü; kendiliğindenlik ve oyun oynama; gerçekçi sınırlar ve özdenetimdir (Arntz & van Genderen, 2009; Young vd., 2009).

Young ve arkadaşları (2009), EDUŞ'un gelişimini erken dönemdeki dört yaşantı türüne dayandırmaktadır. Bunların ilki, çocukluk döneminde karşılanması gereken temel duygusal ihtiyaçların toksik düzeyde karşılanmamasıdır. Bu durumda çocuk, temel duygusal ihtiyaçlarını destekleyecek deneyim edinme fırsatlarını oldukça sınırlı düzeyde elde etmiş veya hiç elde edememiştir. Erken dönemde şemaların oluşumunu destekleyen ikinci yaşantı, travmaya maruziyet ya da kurban olmaktır. Bu durumda çocuk güçlü travmatik yaşantıların veya koşulların kurbanı olur. Üçüncü durum ise, çocuğa çok fazla destek sunulmasıdır. Çocuğun sağlıklı olmasını sağlayacak düzeyde ihtiyaçlarının karşılanmasından çok daha fazlası verilir. Bu durum çocuğun sınırları öğrenmesi ve özerkliğini elde etmesi için gerekli gelişim fırsatlarını kaçırmaya anlamına gelir. EDUŞ'un oluşumuyla ilgili bulunan son yaşantı türü ise seçici içselleştirme ya da önem verilen kişilerle özdeşim kurmadır. Çocuk, ailesinde önem verdiği bir kişinin şematik yapısını benimser ve ona göre davranışlarda bulunur (Young vd., 2009). Olumsuz yaşantılar, karşılanmayan veya fazla karşılanan her

ihtiyaç, farklı bir şemanın oluşumuna sebep olarak görülmektedir. Bu yaşantılara ek olarak çocuğun mizacı da bu yaşantılara vereceği tepkileri, dolayısıyla oluşan şema türlerini şekillendirir.

2.1.3. EDUŞ Alanları ve Şemalar

Tablo 2.1. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

Şema Alanları	Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar
Ayrılma ve Reddedilme	1) Terk Edilme/İstikrarsızlık 2) Güvensizlik/Suistimal Edilme 3) Duygusal Yoksunluk 4) Kusurluluk/Utanç 5) Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma
Zedelenmiş Otonomi	1) Bağımlılık/Yetersizlik 2) Hastalıklar ve Tehditler Karşısında Dayanıksızlık 3) İç İçe Geçme/Gelişmemiş Benlik 4) Başarısızlık
Zedelenmiş Sınırlar	1) Ayrıcalıklılık/Haklılık 2) Yetersiz Öz-denetim
Diğeri Yönelimlilik	1) Boyun Eğicilik 2) Onay Arayıcılık 3) Kendini Feda
Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık	1) Karamsarlık 2) Duyguları Bastırma 3) Yüksek Standartlar/Mükemmeliyetçilik 4) Cezalandırılma

Young ve ark. (2009) uyarlanmıştır.

Young ve arkadaşları tarafından (2009) ihtiyaç alanlarına göre şema alanları oluşturulmuş, beş şema alanının içinde toplam on sekiz şema adlandırılmıştır. Bu

alanlar: ayrılma ve reddedilme, zedelenmiş otonomi ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve son olarak aşırı tetikte olma ve baskılama veya ketlemedir. Bu bölümde şema alanları tanıtılacak, bu alanlarda yer alan toplam on sekiz şema açıklanacaktır. Tablo 2.1’de şema alanları ve uyum bozucu şemalar gösterilmiştir.

2.1.3.1. Ayrılma ve Reddedilme

İlk alanda ayrılma ve reddedilme, güvenli bağlanma ihtiyacının karşılanmaması yani güvenliğinin ve bakımının karşılanmaması veya bunların karşılanışında istikrarlı olunmaması durumunda ortaya çıkan 5 şema bulunur. Bu şemalar terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/suistimal edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç ve sosyal izolasyon/yabancılaşmadır (Young vd., 2009).

2.1.3.1.1. Terk Edilme/İstikrarsızlık

Terk edilme/İstikrarsızlık şemasına sahip kişiler, daima en yakın çevrelerindeki kişilerin aniden kendilerini terk edeceklerine veya öleceklerine inanır, sürekli bir kaybetme korkusu içindedirler. Bir kayıp deneyimlediklerinde ise insanları kaybetmeye yönelik kronik kaygı, üzüntü ve depresyon, kaybedilen kişiye yönelik yoğun bir öfke, yaygın olarak hissettikleri duygulardır (Young vd., 2009). Terk edilme/istikrarsızlık şemasına sahip bireylerin bazıları kendilerini terk edilmekten korumak için yakın ilişkiler kurmaktan tamamıyla kaçınır, bazıları ise ilişkilerinde çok sahiplenici ve yapışık olur (Young vd., 2009).

2.1.3.1.2. Güvensizlik/Suistimal Edilme

Güvensizlik/suistimal edilme şemasına sahip olan bireyler, diğer insanlara karşı yoğun bir şüphe duyar, etrafın onlara daima zarar vermek istediğine inanırlar. Sahip oldukları temel inançlara göre, insanların ya onlardan bir menfaat bekledikleri için onlarla yakınlık kurduklarını ya da onlara zarar verme niyetleri olduğunu varsayarlar. Güvensizlik/suistimal edilme şeması olan kişiler, genellikle yakınlık kurmaktan, etrafındakilere kendilerini açmaktan kaçınırlar. Kendilerini kurban durumuna düşüren

ilişkiler içinde bulunur veya şemanın etkisiyle kendilerini korumak için başkalarını istismar etme eğilimi gösterirler (Young vd., 2009).

2.1.3.1.3. Duygusal Yoksunluk

Duygusal yoksunluk şemasına sahip kişiler, yoğun düzeyde ilgi, empati veya korunma yoksunluğundan birini veya birkaçını deneyimler. Hayatlarında, onlara sevgilerini hissettiren, onları anlayan veya gerçekten dinleyen, onlara yol gösteren ve onları koruyacak kimseler olmamıştır. Çevrelerinden gereken olumlu duyguları yeterince almadıkları için, yalnız olduklarını ve anlaşılmadıklarını ifade ederler. İlişkilerde, ihtiyaçlarını ve duygularını ifade etmekten kaçınır, duygularını kendileri de yok sayarak bu yoksunluğu pekiştiren davranışlarda bulunurlar. Duygusal yoksunluk şeması olan kişilerin bazısı ise yakın ilişkilerinde duygularını ifade edemeyen, mesafeli kişileri seçerek, yine bu yoksunluklarını besleyecek bir örüntü kurarlar (Young vd. 2009).

2.1.3.1.4. Kusurluluk/Utancı

Kusurluluk/utanç şemasında, kişiler kendilerinde bir problem olduğunu, değersiz, kusurlu veya hatalı olduklarına inanır, kronik bir utanç hissederler. Çevrelerindeki insanların bu kusuru fark etmelerinden çekindikleri için çoğunlukla ilişki kurmaktan korkarlar. Genellikle kendilerini etraftaki kişilerle karşılaştırma ve kendilerine yoğun eleştiriler yöneltme eğilimindedirler. Yakın ilişkilerinde, eleştirel ve reddedici kişileri seçerler (Young vd., 2009).

2.1.3.1.5. Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma

Sosyal izolasyon/yabancılaşma şemasında, bireyler kendilerini çevrelerindeki kişilerden ve genel olarak toplumdan farklı hisseder. Diğerlerinden farklı oldukları, herhangi bir grup veya topluluğa ait olmadıkları düşünceleri baskındır. Bu düşünceler sebebiyle de genellikle bireysel aktivitelerde bulunur, sosyal etkinliklerden kaçınırlar (Young vd., 2009).

2.1.3.2. Zedelenmiş Otonomi ve Performans

Zedelenmiş otonomi ve performans alanındaki şemaların ortaya çıkış sebebi, çocukluk döneminde ebeveyn tarafından çocuğun ihtiyaçlarının fazlaca karşılanmasıdır. Bu ebeveynler, çocuklarını gerekenden fazla korumuş, çocukları için çocukların ihtiyacı olandan daha fazlasını yapmışlardır (Young vd., 2009). Bu çevrenin etkisiyle çocuk, özerklik geliştirmesini ve kendine güvenmesini sağlayacak denemeler yapma fırsatını elde edemez. Bu alandaki 4 şema arasında bağımlılık/yetersizlik, hastalıklar ve tehditler karşısında dayanıksızlık, iç içe geçme ve de başarısızlıktır.

2.1.3.2.1. Bağımlılık/Yetersizlik

Bağımlılık/yetersizlik şemasına sahip olan kişiler, kendilerini savunmasız hisseder, kendi kendilerine bakmakta, karar almakta, zorluklarla baş etmede yetersiz olduklarını düşünürler. Şemanın iki ana unsurundan biri olan yetersizlik sebebiyle, kendi başlarına günlük hayatla ilgili sorumluluklarını yerine getirmekte bile başarılı olamayacaklarına, beceriksiz olduklarına inanırlar. Diğer unsur olan bağımlılık ise, bu yetersizlik düşüncesinin sonucu olarak, daima etraflarında birilerinin onları koruması, onlara destek olması, onlar yerine kararlar alması gibi bir diğer kişiye bağımlı olmayı kapsar. Bağımlılık/yetersizlik şeması olan kişiler, kendi başlarına problemleri çözemeyeceklerini düşündükleri için etraflarında onlara çözüm sunacak, onları idare edecek kişiler bulundururlar (Young vd., 2009).

2.1.3.2.2. Tehditler Karşısında Dayanıksızlık

Tehditler karşısında dayanıksızlık şemasında kişi, her an bir felaket olacağına ve çevreden gelen tehlikelere karşı savunmasız olduğuna inanır. Daima kötü bir olayın olacağı tedirginliği ise, yoğun korku ve kaygı hissetmelerine sebep olur. Kötü şeylerin oluşmasını engellemek için ise belli ritüeller belirler ve çoğunlukla tehlikeli gördükleri durumlardan kaçınırlar (Young vd., 2009).

2.1.3.2.3. İç İçe Geçme

İç içe geçme şemasına sahip bireyler, ebeveyne veya ebeveyn gibi bakım veren kişiye karşı güçlü, sınırsız bir birliktelik hissederler. Şemanın iki önemli boyutundan biri olan iç içe geçme, iki ayrı bireyin birbirleri olmadan duygusal olarak yaşamlarını sürdüremeyecekleri, birbirleriyle var oldukları inancını getirir. Diğer boyut olan gelişmemiş benlik ise, bu birliktelikten kaynaklı, kişinin kendi benliğini geliştirememesi sonucu yoğun bir boşluk hissetmesidir. Kişi, kendi benliğini geliştirmek yerine, ebeveynin benliğini içselleştirmiştir. Yaşam boyunca, ebeveyni taklit eder, ebeveyne boyun eğer ve ebeveynle arasındaki bağlantıyı güçlü tutma çabası içinde olur (Young vd., 2009).

2.1.3.2.4. Başarısızlık

Başarısızlık şeması, kişinin yaşamın çeşitli alanlarında diğer kişilerden daha başarısız olduğuna inanmasını içerir. Kişiler, elde ettikleri başarılarla tatmin olmaz, kendilerini diğerlerine göre yetersiz, aptal ya da beceriksiz olarak görürler. Başarısızlık şeması olan bireyler, ya şemanın etkisiyle başarıya ulaşmalarını sağlayacak davranışlarda bulunmayarak kendilerini sabote eder ya da çok çalışarak başarı elde etseler bile bunu yeterli görmezler (Young vd., 2009).

2.1.3.3. Zedelenmiş Sınırlar

Bu alandaki şemalar, çocuğun büyüdüğü ailede, diğerlerinin uyduğu kurallara uymasının gerekmemesi sonucunda ortaya çıkar. Bu türdeki aileler çocuğa karşı fazla hoşgörülü davranır, çocuğa kural koyup çocuğun bu kurallara uymasını beklemez. Zedelenmiş sınırlar alanındaki şemalara sahip olan kişiler öz denetimleri zayıf, uzun vadeli hedeflere ulaşmakta genellikle başarısız olan, anlık hazları ertelemeyi başaramayan kişilerdir (Young vd., 2009). Bu alandaki 2 şema ayrıcalıklılık ve yetersiz öz-denetim/yetersiz öz-disiplindir.

2.1.3.3.1. Ayrıcalıklılık

Ayrıcalıklılık şemasına sahip kişi, özel olduğunu düşündüğü için diğerlerinden ayrıcalıklı davranışlar görmeyi bekler. Sosyal ilişkilerde genellikle bencil ve büyüklenmeci bir tavır benimser, kendi bakış açısını benimsetmeyi ister, karşısındaki insanı kendi çıkarları doğrultusunda manipüle eder. Çevresindeki kişilere kaprisli ve şımarık davranır, başkalarından destek almayı hakları olarak görür, ilişkilerde verici olmayı gerekli görmeden almayı ister (Young vd, 2009).

2.1.3.3.2. Yetersiz Öz Denetim/Öz Disiplin

Yetersiz öz denetim/öz disiplin şemasına sahip bireyler, duygularını ve dürtülerini kontrol etmekte ve sorumluluklarını yerine getirmek için gereken süreci tamamlayacak disiplini göstermekte zorlanır. Uzun vadeli hedeflere ulaşmak için anlık hazlarını ertelemeyi başaramaz, kısa vadede elde edecekleri doyumları ararlar. Şemanın etkisi altındaki kişilerde rutin işlere devam etmekte zorlanma, duygu patlamaları, dikkat dağınıklığı veya sürekli geç kalma sıklıkla görülen davranışlardır (Young vd., 2009).

2.1.3.4. Diğer Yönelimlilik

Diğeri yönelimlilik alanındaki şemaların gelişiminde, çocuğun kendi ihtiyaçlarını arka plana atıp başkalarının tepkilerine odaklanmalarını gerektiren koşullar yer almaktadır. Ebeveyn, çocuğu koşullu kabul eder, bu da çocuğun ebeveyn tarafından kabul edilmek için uygun davranışlarda bulunmasını gerektirmektedir. Böyle bir çocukluk ortamında büyüyen kişi, yetişkinlik döneminde de kendi ihtiyaçlarını ikinci plana atarak çevresindekilerin ihtiyaçlarına göre hareket eder (Young vd., 2009). Bu alandaki 3 şema boyun eğicilik, kendini feda ve onay arayıcılık/tanınma arayıcılıktır.

2.1.3.3.1. Boyun Eğicilik

Boyun eğicilik şemasına sahip kişiler, duygularını veya ihtiyaçlarını bastırır, kendi duygu ve ihtiyaçlarının diğerleri için önem taşımadığına inanırlar. Duygu ve ihtiyaçların daima göz ardı edilişi, bu kişilerde öfke birikmesine sebep olur ve sıkça öfke patlamaları yaşarlar. Bu şemaya sahip kişiler, itaatkâr ve otoriteye teslim olmuş

kişilerdir. İhtiyaç ve duygularını ifade etmeleri durumunda otorite figürlerinin onları terk edeceğinden, onlara kızacağından korkarak, ihtiyaçlarını ve duygularını bastırmaları gerektiğini düşünürler. Boyun eğicilik şemasında kişiler, sosyal ilişkilere girmekten kaçınabilir, sosyal ilişkilerde itaatkâr olmayı seçebilir veya isyankâr davranışlarda bulunabilirler (Young vd., 2009).

2.1.3.3.2. Kendini Feda

Kendini feda şemasında yine kişinin ihtiyaçlarını göz ardı etmesi eğilimi görülür. Bu şemanın motivasyonu, başkalarına duyulan yüksek empati ve sorumluluk sebebiyle diğerlerinin acı çekmesini, zorlanmasını engellemeye gönüllü olmalarıdır. Başkalarının ihtiyaçlarına oldukça duyarlı olan bu kişiler, kendi ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksundurlar. İlişkilerinde genellikle diğerlerini dinleyen, kendilerine odaklanıldığında da suçluluk duyan kişilerdir ve kendi ihtiyaçlarının karşılanmadığı, çok sayıda arkadaşlıkları vardır (Young vd., 2009).

2.1.3.3.3. Onay Arayıcılık/Tanınma Arayıcılık

Onay arayıcılık/tanınma arayıcılık şemasına sahip kişiler, odağı daima etrafın onayında olan, çevresindekilerin onayını edinme amacıyla hareket eden, dolayısıyla bütüncül bir benlik geliştirememiş kişilerdir. İki türü vardır, ilkinde kişiler etrafın onayını ve sevgisini kazanmaya çalışır, kabul edilmek ve uygun görülme ister. İkinci türde ise kişiler takdir edilmeyi ve beğenilmeyi arzular. Öz saygıları, kendi değerleri üzerinden değil, onay ve kabulden beslenir. Genel olarak etrafın onayını kazanmak için itaatkar davranır veya başkalarının takdirini kazanmalarını sağlayacak para ve statüyü edinmeye çalışırlar (Young vd., 2009).

2.1.3.5. Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık

Young ve arkadaşları (2009), çocukluk döneminde oyun oynama ve kendiliğindenlik ihtiyacını karşılamayan çevre koşullarının bu alan şemalarının oluşumuyla ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Baskıcı, kuralcı ve özdenetimin öncelendiği aile ortamının, çocuğa hayata karşı ilgisiz olmayı ve negatif olaylar için tetikte olmayı öğrettiği

düşünölmektedir. Bu alandaki 4 Şema, olumsuzluk/ karamsarlık, duyguları bastırma, yüksek standartlar/aşırı eleştircilik ve cezalandırılma.

2.1.3.5.1. Olumsuzluk/Karamsarlık

Olumsuzluk/karamsarlık Őemasının etkisindeki kişiler, hayatlarındaki olumsuzluklara odaklanan, olumlu olayları azımsayan, karamsar yapıdaki kişilerdir. Hayatlarında her Şeyin olumsuz gitmesine sebep olabilecek hatalar yapmaya daima meyilli olduklarına inanırlar. Genellikle yaşadıkları durumlardan Őikayet eder, kararsız kalır, gergin ve endişelidirler (Young vd., 2009).

2.1.3.5.2. Duyguları Bastırma

Duyguları bastırma Şemasına sahip kişiler, duygusal olarak künt ve kendilerini sıkı bir Şekilde kontrol eden kişilerdir. Olumlu veya olumsuz hiçbir duyguyu ifade etmezler. Sosyal ilişkilerinde duygularını açığa çıkarmaları durumunda kontrolü kaybetmekten korktukları için, ilişkilerde de özdenetime önem verirler. Duygularını ifade etmelerinin sonucunda utanç duymak, terk edilmek veya cezalandırılmaktan korkarlar (Young vd., 2009).

2.1.3.5.3. Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştircilik

Yüksek standartlar/aşırı eleştircilik Şemasında, sahip olunan yüksek standartlardan dolayı kişiler oldukça azimli ve mükemmeliyetçi davranışlarda bulunurlar. Bu standartlar kişiye dışarıdan konmuş değildir. Kişinin kendi kendine belirlediği standartların ortalamaya göre yüksek düzeyde olmasıdır. Bu standartlar genellikle karşılanabilir düzeyin çok üstünde olduğu için, kişi yoğun baskı altındadır, işkoliktir ve bitkin hisseder. Kişi, mükemmeliyetçi olduğunun farkında değildir (Young vd., 2009).

2.1.3.5.4. Cezalandırılma

Cezalandırılma Şemasına sahip kişiler, kendileri ve diğerlerinin hatalarından dolayı ağır cezaları hak ettiklerini düşünür. İnsani kusurları hoş görmek veya hataları

affetmektense, kendilerini ve etrafi suçlamayı ve cezalandırmayı tercih ederler. Genellikle karşılarındaki kişilerle empati kurmakta zorlanırlar (Young vd., 2009).

Bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları durumlar ve maruz kaldıkları çevresel faktörlerin etkileriyle uyumsuz şema yapıları şekillenir. Bu yapılar, yaşantılar tarafından tetiklenmediği sürece pasif durumdadır. Kişiler farklı ilişkilerin içine girdikçe, yeni durumlarla karşılaştıkça şemaların aktivasyonuna göre tutum ve davranışları şekillenir. Ebeveynlikte benimsenen tutumlar da kişilerin şemalarından etkilenmektedir (Lotfi & Yarahmadi, 2014) . Şemalar, ebeveynlerin çocuklarına nasıl yaklaştığını, onlara nasıl tepki verdiğini ve onlarla nasıl iletişim kurduğunu etkiler. Kişilerin geliştirdikleri şemalarda, bağlanma stillerinin de ayrıca etkili olduğu düşünülmektedir (Young vd., 2009). Araştırmalar, güvenli bağlanma stiline sağlıklı şemaları desteklediğini ve güvensiz bağlanma stillerinin ise olumsuz şemaların gelişiminde etkili olduğunu göstermektedir (Bowlby, 1976; Cassidy & Shaver, 2015). Şemaların ve bağlanma stillerinin birlikte ele alınması, bireylerin ebeveynlik davranışlarını anlamak ve desteklemek açısından önemlidir.

2.2. Bağlanma

Bu bölümde, bağlanmanın tanımı verilecek, yetişkinlik dönemindeki bağlanma stilleri açıklanacak ve bağlanma ve erken dönem uyum bozucu şemaları bir arada ele alan araştırmalar sunulacaktır.

2.2.1. Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramı, insan ilişkilerini inceleyen birçok araştırmaya ilham vermiştir. Kuramla ilgili çalışmalar, 1958 yılında John Bowlby'nin Sigmund Freud'un "nesne ilişkileri" olarak adlandırdığı kuramı, "bağlanma" şeklinde yeniden tanımlanmasıyla başlamıştır (Bowlby, 1982). Bağlanma kuramı, çocuğun ebeveyniyle kurduğu duygusal bağın, yaşamı boyunca ilişkilerine yansıtacağını ifade etmektedir. Bağlanma teorisi, insanların başkalarıyla olan bağlantılarının şekillenmesinde ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasında anne veya birincil bakım veren kişinin rolünün önemini vurgular (Bowlby, 1982). Bebekler anne veya birincil bakım veren kişiyle kurdukları bağ sonucunda güvende hisseder ve bu bağ, bebeğin duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının

karşılanmasıyla güçlenir. Bağlanma kuramının temelinde, çocuğun bakım verene olan güveninin gelişimi ve bunun ilerleyen yaşlarda ilişkilerine yansması yatar (Ainsworth, 1969; Bowlby, 1982; Hazan & Shaver, 1994).

Bowlby, bağlanmanın kuramsal çerçevesini oluştururken, Ainsworth (1969) da yürüttüğü deneysel çalışmalarla davranışsal ölçüm yöntemleri geliştirmiştir. Bağlanma kuramına göre, bağlanma sistemi, birincil bakım veren kişiyle yakınlığı korumayı amaçlayan bir davranış sistemi olarak çalışır (Bowlby, 1982; Morsünbül & Çok, 2011). Çocuğun bakım verene yönelik davranışları, güvenlik ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik, otomatik olarak şekillenir. Bu davranışlar arasında, sakinleşmek için birincil bakım verene yönelmek, ona dokunmak veya göz teması kurmak gibi eylemler yer alır.

Bağlanma sistemini aktive eden duygu genellikle kaygıdır. Bağlanma sistemi aktive olduğunda, çocukların davranışlarındaki temel amaç, birincil bakım verenle yakınlığı korumaktır. Çocuklar, birincil bakım verenle aralarında güçlü bir bağ oluşturarak kaygılarını azaltmayı hedefler (Ainsworth, 1969). Ancak kaygı verici durum ortadan kalktığında, bağlanma sistemi aktive olmayı bırakır ve çocuk keşfetmeye yönelir. Bu durumda, çocuğun hem kaygı duyduğu anlarda hem de bağlanma sistemi aktive olmadığı yanıtlar, bakım verene olan inançlarını ve keşif davranışına olan eğilimini etkiler (Ainsworth, 1969). Bağlanma kuramı, insan ilişkilerindeki dinamikleri ve çocukların yetişkinlik döneminde de süren bağlanma stillerini anlamamızı sağlar. Bu kuram, bireylerin çocukluk dönemindeki deneyimlerinin, yetişkinlikteki ebeveynlik davranışlarını etkileyebileceğini ve bu şekilde kuşaktan kuşağa aktarılan bir döngünün oluşabileceğini göstermiştir. Araştırmalar, bağlanma kuramının çocukların yetişkinlikteki ilişkilerine olan etkisini doğrulamaktadır (Feeney & Noller, 1990; Mikulincer & Shaver, 2016).

2.2.2. İçsel Çalışan Modeller

Çocuğun birincil bakım verenle kurduğu ilişkide aldığı yanıtlar, çocuğun kendine ve bağlandığı kişilere yönelik beklenti ve inançları içeren, karşılaştığı yeni durumları yorumlamasını sağlayan bilişsel bir yapı oluşturur (Bretherton & Munholland, 2008). İhtiyaç hissettiğinde birincil bakım veren ihtiyacına olumlu yanıt verirse çocuk, bakım

verenin güvenilir, destekleyici ve ulaşılabilir olduğuna yönelik bir zihinsel temsil geliştirir. Çocuk, temas ve korunma ihtiyaçlarının karşılanacağına inanır ve keşfe yönelir. Birincil bakım veren ihtiyaca olumsuz yanıt verir, yanıt vermez veya tutarsız davranışlar gösterirse çocuk bakım verenin güvenilmez ve reddedici olduğuna yönelik bir zihinsel temsil geliştirir, bağlanma sistemi ketlenir ve keşif davranışı ortaya çıkamaz (Morsünbül & Çok, 2011). Bu temsiller, Bowlby (1982) tarafından içsel çalışan modeller (internal working models) olarak adlandırılmıştır ve kişiden kişiye oluşan bağlanma stili farklılıklarının temeli olarak kabul edilir. Bebeklik ve çocukluk dönemi boyunca içsel çalışan modeller güçlenir, ergenliğin sonunda değişime daha dirençli ve kalıcı bir hal alır, kişi bu modelleri yetişkinlik döneminde kurduğu ilişkilerde ve benliğine yönelik değerlendirmelerinde referans olarak kullanır (Bowlby, 1982; Morsünbül & Çok, 2011). Bebeklikten itibaren oluşmaya başlayan bu temsiller, yetişkinlikte de kişilerin kendilerine ve diğerlerine yönelik değerlendirmeleri için bir taslak oluşturur.

2.2.3. Bağlanma Stilleri

Bağlanmanın sınıflandırmasında çocukluk ve yetişkinlik dönemi için farklı kategoriler kullanılmaktadır. Çocukluk dönemine ait bağlanma stillerinde kullanılan kategoriler, Ainsworth (1969) tarafından bebeğin temel bakım vereniyle kurduğu yakınlığı çeşitli yeni durumlarla karşılaştığında nasıl sürdürdüğünü inceledikleri çalışmalar sonucunda oluşturulmuştur. Bu çalışmalarda bebeklerin sergiledikleri güven ve kaygı temel alınarak 3 farklı bağlanma stili belirlenmiştir: güvenli, kaçınan ve kaygılı (Ainsworth, 1969, 1989; Ainsworth vd., 2015; Ainsworth & Bell, 1970, 1977). Main, Kaplan ve Cassidy (1985), bu üç stile uymayan kişiler için, modele dezorganize bağlanma stili eklemiştir. Dezorganize bağlanma stili de güvensiz bağlanma kategorisine dahil edilmektedir. Bu stili benimseyen çocuklar anne odadan ayrıldığında donakalma, hareketsiz bir biçimde yerde bekleme, kafa karışıklığı gibi farklı davranışlar göstermiştir.

Yetişkinlikte de kişiler, biriyle romantik yakınlık kurma, yakınlığı sürdürme ihtiyacı hisseder ve bu ihtiyaç karşılanmadığında öfke, kaygı ve üzüntü duyar (Hazan & Shaver, 1994). Bağlanma stilleri değişime tamamen dirençli olmasalar da, çocuklukta benimsenen stille yetişkinlikte benimsenen stil birbirine paraleldir (Cowan vd., 2009).

Hazan ve Shaver (1987), çocukluk döneminde temel bakım verenle kurulan ilişkiden yola çıkarak oluşan bağlanma stiline, yetişkinlik döneminde kurulan romantik ilişkilerdeki sürekliliğini araştıran çalışmalar yapmışlardır. Buna göre, romantik ilişkilerde de çocuklukta oluşan benlik ve diğerlerine yönelik zihinsel temsillerin sürdüğü ifade edilmiştir. Yetişkinlikte de güvenli, kaçınan ve kaygılı bağlanma stillerinin geçerli olduğu kabul edilmiştir (Hazan ve Shaver, 1987).

Hazan ve Shaver'ın modeline alternatif olarak, Bartholomew ve Horowitz (1991), yetişkin bağlanma stillerini kişilerin benliklerine yönelik ve başkalarına yönelik olmak üzere iki boyuta ve olumlu-olumsuz olarak iki kutuba ayırdıkları, dördü bir model geliştirmişlerdir. Bu modele göre, kişiler güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu olmak üzere dört farklı bağlanma stiline sahip olabilirler. Saplantılı bağlanma stiline sahip olan kişilerin kendilerine yönelik zihinsel temsilleri olumsuzken, partnerlerine yönelik zihinsel temsilleri ise olumludur (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Korkulu bağlanma stiline ise kişinin hem kendilik hem de diğerlerine yönelik zihinsel temsili olumsuzdur, kişi kendini sevmeye layık bulmazken etrafı da güvenilir bulmaz. Hazan ve Shaver'in modelinde kaçınan olarak adlandırılan stil ile ve Bartholomew ve Horowitz'in modelinde kayıtsız olarak adlandırılan stil, birbirine paralel olarak düşünülebilir. Güvenli bağlanma ise iki modelde de aynıdır. Tablo 2.2, yetişkin ve çocukluk dönemi için adlandırılan bağlanma stillerini bir arada göstermektedir. Tabloda dezorganize stil ve korkulu stil haricinde, aynı satırda yer alan diğer çocuk ve yetişkin bağlanma stilleri birbirine paralel olarak kullanılmaktadır (Tablo 2.2).

Tablo 2.2. Bağlanma Stilleri

Çocuk Bağlanma Stilleri	Yetişkin Bağlanma Stilleri
Güvenli	Güvenli
Kaygılı	Kaygılı / Saplantılı
Kaçınan	Kaçınan / Kayıtsız
Dezorganize	Korkulu

2.2.3.1. Güvenli Bağlanma

Ainsworth'ün çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre, güvenli bağlanan grup, anneye yakınlık gösterir, anne ortamdaki ayrıldığında üzülür, geri geldiğinde sevinir ve yabancı kişiyle temkinli bir şekilde ilişki kurabilir (Ainsworth, 1969, 1989). Çocukluk dönemindeki ilişkilerinde güvenlik ve yakınlık ihtiyaçları karşılanan bireyler, yetişkinlik ilişkilerinde de partnerleriyle güvenli bağlanma kurar. Güvenli bağlanan kişiler romantik ilişkilerinde mutlu olduklarını, karşıdaki kişiye rahatça güvенеbildiklerini ifade eder ve kaygılı ve kaçınan bağlanan kişilere göre ilişki sürelerinin daha uzun olduğu gözlemlenmektedir (Hazan ve Shaver, 1987). Güvenli bağlanan kişilerin büyüdüğü ortamda ihtiyaçları karşılanmış, kişiler ortamı keşif için yeterince güvenli bulmuşlar ve dış dünyayla iletişime geçmek, kendi duygularını regüle edebilmek için özgüven geliştirebilmişlerdir (Doinita & Maria, 2015).

2.2.3.2. Kaygılı Bağlanma

Kaygılı bağlanma, güvensiz bağlanma stillerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ainsworth'ün çalışmasında (1969), kaygılı bağlanan çocukların anneden ayrılmaya yoğun direnç gösterdiği, anneye yeniden bir araya geldiğinde ise sakinleşmekte zorlandığı görülmüştür. Kaygılı bağlanan kişiler, romantik ilişkideyken kıskançlık ve cinsel çekimi yüksek düzeyde yaşadıklarını, partnerlerine karşı takıntılı olduklarını ve duygusal olarak iniş çıkışlar yaşadıklarını ifade eder (Hazan ve Shaver, 1987). Kaygılı bağlanan kişiler, partnerleriyle yakın olmayı isterken aynı zamanda reddedilmekten korktukları için uzak kalmayı tercih etmektedir (Mikulincer & Shaver, 2007). Kaygılı bağlanma stiline sahip kişilerin büyüdüğü ortamda bakım verene karşı sürekli bir yakınlık, temas, bakım veren tarafından onaylanma ihtiyacı duydukları ve bakım verene yeterince yakın olmadıklarına yönelik kronik bir korku ve kaygı içinde oldukları gözlemlenir (Doinita & Maria, 2015).

2.2.3.3. Kaçınan Bağlanma

Ainsworth'ün çalışmasına göre (1969), kaçınan grup, annenin ortamdaki ayrılmasına az tepki verir ya da tepki vermez ve anne döndüğünde yaklaşma eğilimi göstermez. Çocuk, anneye ve ortama sonradan gelen yabancı kişiye hemen hemen aynı şekilde

davranmaktadır. Kaçınan bağlanan kişilerin romantik ilişki kurmaktan kaçındıkları, biriyle yakın olmaktan korktukları, duygusal olarak dalgalanmalar yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu kişiler, partnerlerine güvenmekte zorlanır ve güven duyacakları bir romantik ilişkinin gerçek dünyada olmadığına inanırlar (Hazan & Shaver, 1987). Kaçınma, hayal kırıklığı oluşturacak durumlarda yaşanan acı ve stresi bastırma mekanizması olarak kullanılır. Kaçınan bağlanan kişilerin ebeveynlerinin soğuk, mesafeli veya çocuga karşı reddedici bir tutumda oldukları gözlemlenir (Doinita & Maria, 2015).

Bağlanma teorisi, birçok yönden, Young tarafından oluşturulan EDUŞ modelinin çerçevesini oluşturmaktadır. Bağlanma teorisinde içsel çalışan modeller olarak adlandırılan yapılar, EDUŞ modelinde kişilerin şemaların etkisiyle şekillenen kalıp düşüncelerle benzerlikler taşır (Karantzas vd., 2022). Young ve arkadaşları (2003), güvensiz bağlanma stiline, birçok EDUŞ ile ilişkili olduğunu savunmaktadır. Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde, bağlanma stilleri ve EDUŞ ilişkisine yönelik yapılan araştırmaların bağlanma stillerinin özellikle reddedilme alanındaki şemalar ile olan ilişkisine odaklandığı görülmektedir (De Paoli vd., 2017; Young vd., 2003).

2.2.4. Bağlanma Stili ve EDUŞ'un Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar

Bağlanma stili ve EDUŞ ilişkisini inceleyen araştırmalar Tablo 2.3'te sunulmuştur ve tabloya 2004 yılından itibaren yapılmış çalışmalar dahil edilmiştir. Çalışmayı yapan araştırmacılar, çalışmanın yapıldığı ülke, örneklem özellikleri, katılımcı sayısı, çalışmanın uygulanma yöntemi, dahil edilen değişkenler, kullanılan ölçekler, bağlanma stili ve EDUŞ ile ilgili sonuçlar tabloya eklenmiştir. Bağlanma ve EDUŞ ilişkisini inceleyen ulusal ve uluslararası birçok araştırma mevcuttur (Bosmans, G., Braet, C., & Vlierberghe, 2010; Cecero vd., 2004; De Paoli vd., 2017; Gay vd., 2013; Güngör, 2015; Körük, 2017; McLean vd., 2014; Simard vd., 2011; Yiğit, 2018).

Çalışmaların örneklem özellikleri incelendiğinde, örnekleme dahil edilme kriterlerinin çok çeşitli olduğu görülmektedir. Bazı araştırmalar üniversite öğrencileri ile çalışırken (Bosmans, G., Braet, C., & Vlierberghe, 2010; Cecero vd., 2004; Gay vd., 2013; Güngör, 2015; McLean vd., 2014) bazı araştırmalar psikiyatrik tanısı olan yetişkinler ile çalışmıştır (De Paoli vd., 2017; Mason vd., 2005). Yalnızca Simard vd. (2011)

tarafından yapılan çalışmanın örneklemini çocuklar oluşturmaktadır, tabloda yer alan diğer çalışmaların tamamı 18 yaşın üzerindeki bireylerle yapılmıştır.

Bağlanma stili ve EDUŞ ilişkisini inceleyen araştırmaların katılımcı sayısı 60 (Simard vd., 2011) ile 616 (De Paoli vd., 2017) arasında değişkenlik göstermektedir. Araştırmaların yaklaşık yarısının katılımcı sayısı 200'ün altındayken (Körük, 2017; Mason vd., 2005; McLean vd., 2014; Simard vd., 2011), diğer yarısının katılımcı sayısı 200'ün üzerindedir (Bosmans, G., Braet, C., & Vlierberghe, 2010; Cecero vd., 2004; De Paoli vd., 2017; Gay vd., 2013; Güngör, 2015). Tabloya dahil edilen araştırmaların yalnızca birinin internet anketi yöntemiyle (Körük, 2017), kalanının ise yüz yüze yapıldığı görülmektedir.

Araştırmalara dahil edilen değişkenler arasında psikopatolojik tanı sahibi olma (Bosmans, G., Braet, C., & Vlierberghe, 2010), çocukluk çağı travması (Cecero vd., 2004), yeme bozukluğu (De Paoli vd., 2017), reddedilme hassasiyeti (De Paoli vd., 2017), çocukluk dönemi istismarı (Gay vd., 2013), yakın ilişkideki şiddet mağduriyeti (Gay vd., 2013), yakın ilişkide şiddet uygulama (Gay vd., 2013) ve romantik ilişkilerdeki psikolojik eğilimler (Güngör, 2015; Körük, 2017) bulunmaktadır. Bağlanma stilini ve EDUŞ ilişkisini inceleyen araştırmaların hepsinde bu iki değişkeni ölçmek için öz bildirim ölçekleri kullanılmıştır.

Bağlanma ve EDUŞ ilişkisini inceleyen araştırmaların sonuçları incelendiğinde, birçok araştırmada güvensiz bağlanma stilleri ile uyum bozucu şemalar arasında pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur, yani kişilerin güvensiz bağlanma kategorilerindeki puanları arttıkça EDUŞ puanlarının da arttığı görülmektedir (Bosmans, G., Braet, C., & Vlierberghe, 2010; De Paoli vd., 2017; Mason vd., 2005; McLean vd., 2014; Simard vd., 2011). Üç çalışmada, bağlanma stili ve EDUŞ ilişkisine yönelik herhangi bir sonuç aktarılmamıştır (Gay vd., 2013; Güngör, 2015; Körük, 2017). Bazı çalışmalar, EDUŞ alanları ile bağlanma stillerinin ilişkisini raporlamaktadır. (Bosmans, G., Braet, C., & Vlierberghe, 2010; McLean vd., 2014). Örneğin, Bosmans vd. (2010) tarafından yapılan araştırmada, reddedilme ve diğeri yönelimlilik alanları kaygılı bağlanma ile, kaçınan bağlanma ise reddedilme ve zedelenmiş otonomi alanlarıyla pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. Kişilerin reddedilme alanından aldıkları skorlar arttıkça hem kaygılı hem kaçınan bağlanma

skorlarının arttığı, diğeri yönelimlilik skorlarının artışının kaygılı bağlanmada, zedelenmiş özerklik alanının ise kaçınan bağlanmada artışla birlikte gözlemlendiği görülmektedir. McLean (2014) tarafından yapılan araştırmada ise kaygılı ve kaçınan bağlanmanın kopukluk ve zedelenmiş otonomi alanıyla pozitif yönlü ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kişilerin kaygılı ve kaçınan bağlanma skorları arttıkça kopukluk ve zedelenmiş özerklik alanlarından aldıkları puanların arttığı gözlemlenmiştir.

Bağlanma ve EDUŞ ilişkisini inceleyen çalışmaların bazıları ise EDUŞ ölçeğinden alınan toplam puan ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi raporlamıştır (De Paoli vd., 2017; Mason vd., 2005; Simard vd., 2011). Şemaların tek tek bağlanma stilleriyle ilişkisini aktaran çalışmalar da vardır (Cecero vd., 2004; Mason vd., 2005; McLean vd., 2014).

Tablo 2.3. Bağlanma Stili ve EDUŞ'un Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar

Çalışma	Ülke	Örneklem	Katılımcı Sayısı	Uygulanma Yöntemi	Değişkenler	Ölçekler	Bağlanma Stili ve EDUŞ ile İlgili Sonuçlar
Bosmans, Braet, Vlierberghe (2010)	Belçika	Üniversite öğrencileri	289	Yüz yüze	Bağlanma stili, EDUŞ, psikopatolojik tanı	ECR, YSQ-SF, SCL-90	Reddedilme ve diğeri yönelimlilik alanları kaygılı bağlanma ile, reddedilme ve zedelenmiş otomomi alanları kaçınan bağlanma ile ilişkilidir.
Cecero (2004)	ABD	Üniversite öğrencileri	292	Yüz yüze	Bağlanma stili, EDUŞ, çocukluk çağı travması	RQ, EMSQ-R, CTQ	Duyguların baskılanması ve duygusal yoksunluk şemaları, güvenli bağlanmayı negatif yönlü yordamaktadır. Terk edilme şeması saplantılı bağlanmanın, duygusal yoksunluk ve sosyal izolasyon şemaları kayıtsız bağlanmanın, güvensizlik/suistimal edilme ve duyguları bastırma şemaları korkulu bağlanmanın yordayıcılarıdır.
De Paoli (2017)	Avusturya	Psikiyatrik tanısı olan üniversite öğrencileri	616	Yüz yüze	Bağlanma stili, EDUŞ, yeme bozukluğu, reddedilme hassasiyeti	ECR, YSQ-SF, EDE-Q, RSQ, Appearance-RS	Yeme bozukluğu olan hastaları için kaygılı ve kaçınan bağlanma ile EDUŞ skoru arasında pozitif korelasyon vardır.

Tablo 2.3. (devamı)

Çalışma	Ülke	Örneklem	Katılımcı Sayısı	Uygulanma Yöntemi	Değişkenler	Ölçekler	Bağlanma Stili ve EDUŞ ile İlgili Sonuçlar
Gay, Harding, Jackson, Baker (2013)	ABD	Üniversite öğrencileri	396	Yüz yüze	Bağlanma stili, EDUŞ, çocukluk dönemi istismarı, yakın ilişkideki şiddet mağduriyeti, yakın ilişkide şiddet uygulama	RSQ, YSQ-SF, CTQ, CTS-2	EDUŞ ve bağlanma stillerinin ilişkisine dair sonuç aktarılmamıştır.
Güngör (2015)	Türkiye	Geçmişte veya güncel romantik ilişkisi olan üniversite öğrencileri	408	Yüz yüze	Bağlanma stili, EDUŞ, romantik ilişkilerdeki psikolojik eğilimler	RQ, YSQ-S3, MRQ	EDUŞ ve bağlanma stillerinin ilişkisine dair sonuç aktarılmamıştır.
Körük (2017)	Türkiye	18-55 yaş aralığındaki yetişkinler	100	İnternet anketi	Bağlanma stili, EDUŞ, romantik ilişkilerdeki psikolojik yönelimler	ECR-R, YSQ-S3, MRQ	EDUŞ ve bağlanma stillerinin ilişkisine dair sonuç aktarılmamıştır.

Tablo 2.3. (devamı)

Çalışma	Ülke	Örneklem	Katılımcı Sayısı	Uygulanma Yöntemi	Değişkenler	Ölçekler	Bağlanma Stili ve EDUŞ ile İlgili Sonuçlar
Mason, Platts, Tyson (2005)	İngiltere	Ruh sağlığı servisinden destek alan yetişkinler	72	Yüz yüze	Bağlanma stili ve EDUŞ	ECR, YSQ-SF, the CORE	Korkulu ve saplantılı bağlanan kişilerin EDUŞ skorları yüksektir. Güvenli bağlanan kişilerin duygusal yoksunluk, terk edilme, iç içe geçme güvensizlik, boyun eğicilik, sosyal izolasyon, kusurluluk, duyguları bastırma, bağımlılık skorları düşüktür. Korkulu bağlanan grubun sosyal izolasyon, kusurluluk ve duygusal yoksunluk puanları yüksektir.
McLean (2014)	Kanada	Üniversite öğrencileri	146	Yüz yüze	Bağlanma stili ve EDUŞ	ECR, YSQ-SF	Kaygılı ve kaçınan bağlanma, kopukluk ve zedelenmiş otonomi alanıyla ilişkilidir. Kaçınan bağlanmayla duyguları bastırma; kaygılı bağlanmayla terk edilme şemaları arasında korelasyon vardır.

Tablo 2.3. (devamı)

Çalışma	Ülke	Örneklem	Katılımcı Sayısı	Uygulanma Yöntemi	Değişkenler	Ölçekler	Bağlanma Stili ve EDUŞ ile İlgili Sonuçlar
Simard (2011)	Kanada	6 yaşındayken gündüz bakımevinde yaşayan çocuklar	60	Yüz yüze	Bağlanma stili ve EDUŞ	ECR, YSQ-L3	Kaçıngan ve saplantılı bağlanana sahip kişiler, güvenli bağlanana göre daha yüksek EDUŞ skoruna sahiptir.

Notlar. Appearance-RS: Appearance Based Rejection Sensitivity, CTQ: The Childhood Trauma Questionnaire–Brief Screening Version, ECR: Experiences in Close Relationships, ECR-R: Experiences in Close Relationships Revised, EDE-Q: Eating Disorder Examination Questionnaire, EMSQ-R: Early Maladaptive Schema Questionnaire Research Version, MRQ: Multidimensional Relationship Questionnaire, RQ: Relationship Questionnaire, RSQ: Rejection Sensitivity Questionnaire, SCL-90: Symptom Checklist-90, The CORE: The Clinical Outcomes in Routine Evaluation, YSQ-L3: Young Schema Questionnaire Long Version 3, YSQ-S3: Young Schema Questionnaire Short Version 3, YSQ-SF: Young Schema Questionnaire Short Form.

2.3. Ebeveynlik

Bu bölümde, Baumrind tarafından 1968 yılında oluşturulan ebeveynlik stilleri kategorileri ve bu kategorizasyona dayanarak Belsky tarafından 1984'te geliştirilen ve Taraban ve Shaw tarafından 2018 yılında güncellenen ebeveynlik modeli açıklanacak, ebeveynlik, bağlanma ve EDUŞ değişkenlerini bir arada ele alan araştırmalar sunulacaktır.

Ebeveynlik, çocuğun bakımını aktif olarak üstlenme ve çocuğun bilişsel, duygusal, fiziksel, sosyal gelişimini kapsayan bir süreçtir. Bu süreçte anne babalar tarafından benimsenen tutum ve davranışlar çeşitlilik göstermektedir.

2.3.1. Ebeveynlik Stilleri

Ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin belirledikleri tutum ve davranışlar sonucunda ortaya çıkan duygusal atmosferi ifade eder (Darling & Steinberg, 1993). Baumrind'in (1971) ebeveynlik sınıflandırması, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları iletişimde sergiledikleri tutum ve davranışları kategorize etmek için kullanılan bir yaklaşımdır. Ebeveynlikle ilgili yapılan araştırmalarda en sık kullanılan kategorizasyondur (Darling & Steinberg, 1993). Baumrind (1971), ebeveynlik yaklaşımlarını kategorize etmek için dört farklı boyut belirlemiştir: kontrol, açıklık, olgunluk beklentisi/bakım ve destek. Ebeveyn kontrolü boyutu, ebeveynin çocuğun davranışlarını düzenlemek için koyduğu kuralların sıklığını ve ebeveynin çocuktan bu kurallara uymasına yönelik beklentisini içerir. Açıklık boyutu, ebeveynin çocuğun karar alma süreçlerine dahil etmesini, sınırların nedenlerini çocuğa açıklamasını ve çocuğun kendi tercihlerini ifade etmesini teşvik etmeyi içerir. Olgunluk beklentisi boyutu, ebeveynin çocuğun gelişimini destekleyici tutumlarının yoğunluğunu ifade eder. Olgunluk beklentisi yüksek olan ebeveynler, çocuğun sorumluluk almasını teşvik eder ve ona uygun görev ve sorumluluklar verir. Bakım ve destek boyutu, ebeveynin çocuğa yaklaşımlarında benimsedikleri olumlu tavrın yoğunluğunu temsil eder. Baumrind (1971), bu dört boyuta dayanarak üç farklı ebeveynlik stili tanımlamıştır: demokratik, otoriter ve izin verici ebeveynlik stilleri.

2.3.1.1. Demokratik Ebeveynlik

Demokratik ebeveynlik, çocuğa kontrol gösteren ve çocuğun özerklik ve bağımsızlaşma çabalarını destekleyen davranış tarzını ifade eder. Kurallar tartışmaya ve gerekli görüldüğünde esnetilmeye açıktır, ebeveynler çocuklarına gerekli desteği sağlar ve çocuklarının gelişimini önemser. Demokratik ebeveynlik stiline sahip ebeveynler, yüksek bir açıklık sergiler ve çocuğu kural belirleme sürecine dahil eder. Bu ebeveynlerin çocuklarının özgüven ve özdenetimleri yüksek, talepkâr ama aynı zamanda samimi, iletişime açık ve rasyonel oldukları gözlemlenmiştir (Baumrind, 1971).

2.3.1.2. Otoriter Ebeveynlik

Otoriter ebeveynlik, ebeveynlerin mesafeli ve kontrolcü, diğer ebeveynlere oranla daha soğuk oldukları ebeveynlik davranışlarını içerir. Çocukların kuralları sorgulamasına alan tanınmaz, kurallar açıklanmaz, yalnızca kurallara uymaları beklenir. Otoriter ebeveynlik stiline sahip ebeveynler, kontrol düzeyi yüksek, bağımsızlık ve özerklik alanlarını sınırlayıcı bir yaklaşım sergiler. Bu ebeveynlerin çocuklarının diğerlerine göre daha tatminsiz, içe dönük ve güvensiz olduğu gözlemlenmiştir (Baumrind, 1971).

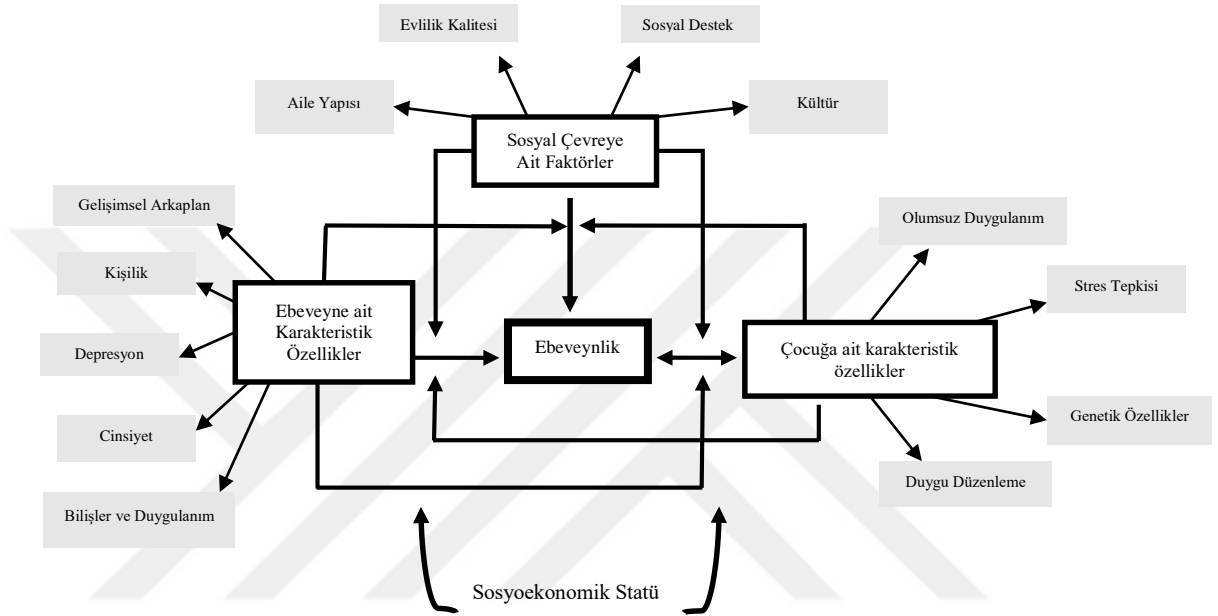
2.3.1.3. İzin Verici Ebeveynlik

İzin verici ebeveynlik, çocuğa yönelik hiç talepkâr ve kontrolcü davranmayan, diğerlerine oranla daha soğuk ebeveynlik davranışlarını içerir. Ebeveynlerin net olarak ifade ettikleri ve uyulmasını bekledikleri kurallar yoktur. İzin verici ebeveynlik stilini benimseyen ebeveynler, bakım ve destek boyutunda yüksek bir bakım ve destek sağlar, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlılık gösterir ve düşük bir kontrol düzeyine sahiptir. Bu yaklaşıma sahip ebeveynlerin çocuklarının kendilerine hakimiyetleri, özgüvenleri ve etrafı keşfe yönelik davranışları diğer ebeveynlerin çocuklarına oranla en düşük olandır (Baumrind, 1971).

2.3.2. Belsky'nin Ebeveynlik Modeli

Şekil 2.1'de, Belsky'nin oluşturduğu ve Taraban ve Shaw tarafından güncellenen model yer almaktadır.

Şekil 2.1. Belsky'nin Ebeveynlik Modeli

Taraban & Shaw (2018)'dan uyarlanmıştır.

Belsky (1984), bireylerin ebeveynlik tercihlerini ve davranışlarını etkileyen faktörleri kapsamlı bir şekilde ele alan bir model oluşturmuştur. Bu modele göre, ebeveynlerin karakteristik özellikleri, çocuğun karakteristik özellikleri ve sosyal çevre değişkenlerinin her biri, kişilerin ebeveynlik tarzlarını etkiler.

Ebeveynlerin karakteristik özellikleri, ebeveynlik stilini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Ebeveynlerin kişilik yapıları, ruhsal durumları ve depresyon düzeyleri, çocuğa yönelik tutum ve davranışlarını etkileyebilir. Örneğin, ebeveynlerin stresli bir dönemde olmaları veya depresif belirtilerinin yoğunluğu, ebeveynlik davranışlarında tutarsız olmalarına veya çocuğun duygusal ihtiyaçlarına yönelik duyarsızlık göstermelerine sebep olabilir (Belsky, 1984).

Aynı şekilde, çocuğun karakteristik özellikleri de ebeveynlik stilini etkiler. Çocuğun zorlayıcı mizacı, örneğin negatif duygulanımı veya stres verici olaylara toleransının düşük olması, ebeveynlerin çocuğa yönelik tepkilerini şekillendirebilir.

Sosyal çevreye ait faktörlerin de ebeveynlik tarzı üzerinde önemli etkileri vardır. Ebeveynlerin iş alışkanlıkları, çalışma saatleri veya iş stresi, çocuklarıyla ne kadar vakit geçireceklerini ve onlara ne kadar destek sağlayacaklarını etkileyebilir. Aynı şekilde, sosyal destek mekanizmalarının varlığı, ebeveynlerin sahip oldukları duygusal desteği olumlu yönde etkiler ve bu da ebeveynlik becerilerini destekleyebilir. Evlilik ilişkisinin niteliği de ebeveynlik stilini etkileyen bir diğer önemli faktördür. Ebeveynlerin eş ilişkisinin kalitesi, iletişim becerilerini ve çocuklarına gösterdikleri ebeveynlik tutumlarını etkiler (Belsky, 1984).

Belsky'nin (1984) modeli, ebeveynlik üzerinde etkili olan bu faktörlerin bir araya gelmesiyle kişilerin uyguladıkları ebeveynlik stilini belirlediğini vurgulamaktadır. Model, ebeveynlikte çoklu etkenlerin etkileşimini ve karmaşıklığını ortaya koyarak, bunların çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerini açıklamaktadır.

Taraban ve Shaw tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen araştırma sonucunda, Belsky'nin modeli zenginleşmiş ve güncel empirik araştırmaların bulguları da modele dahil etmiştir. Güncellenmiş modelde, cinsiyet, bilişsel ve duygusal yapı, gelişimsel arka plan gibi faktörler ebeveynlik stilini etkileyen önemli unsurlar olarak ele alınmıştır. Ayrıca, çocuğun karakteristik özelliklerine negatif duygulanımın yanı sıra, stresli durumlara verilen tepkiler, genetik yapı ve duygu düzenleme becerileri gibi faktörlerin dahil edilmesi, modelin kapsamını genişletmiştir. Sosyal çevreyle ilişkili faktörler arasında köken aile yapısı ve kültür gibi unsurlar da yer almaktadır (Taraban & Shaw, 2018).

Kişilerin benimsedikleri ebeveynlik stilleri, gelişimsel süreçte karşılaştıkları koşullardan, bağlanma örüntülerinden ve şemaların da oluşmasına sebep olan yaşamsal koşullardan etkilenmektedir (Taraban & Shaw, 2018). Ebeveynlerin otoriter ve izin verici ebeveynlik stilini benimseme düzeyleri arttıkça, EDUŞ skorları artmaktadır (Lotfi ve Yarahmadi, 2014). Güvensiz bağlanan ebeveynlerin, otoriter ve duygusal olarak mesafeli ebeveynlik tutumları sergiledikleri, güvenli bağlanan

ebeveynlerin ise demokratik tarzı benimsedikleri görülmektedir (Doinita & Maria, 2015).

Ebeveynlik stiliyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, bazı çalışmaların kişilerin ebeveynlerinden gördükleri yetiştirilme stiline (Akbaş & Sezgin, 2020; An & Kochanska, 2022; Bahmani vd., 2023; Bıyık & Akkaya, 2020; Castro vd., 2015; Chakroun-Baggioni vd., 2021; Ebrahimi vd., 2017; Friesen vd., 2013; Gallarin & Alonso-Arbiol, 2012; Idrees vd., 2021; Körük vd., 2016; Santos-Nunes vd., 2017; Zeinali vd., 2011), bazılarının ise kişilerin kendi çocuklarına uyguladıkları ebeveynlik stiline (Adibsereshki vd., 2018; Branjerdporn vd., 2019; Doinita & Maria, 2015; Gelkopf & Jabotaro, 2013; Kian vd., 2020; Lotfi & Yarahmadi, 2014; Millings vd., 2013; Mortazavizadeh vd., 2022) odaklandığı görülmektedir. Literatürde, iki farklı kavram da ebeveynlik stili olarak adlandırılmıştır. Çalışmaların çoğunluğunun, algılanan ebeveynliği araştırdığı, uygulanan ebeveynliği araştıran çalışma sayısının kısıtlı olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmada kişilerin çocuklarına uyguladıkları ebeveynlik stili araştırılacaktır. Çalışma boyunca, kişilerin ebeveynlerinden gördükleri yetiştirilme stili için algılanan ebeveynlik stili, kendi çocuklarına uyguladıkları ebeveynlik stili için ise uygulanan ebeveynlik stili kalıpları kullanılacaktır.

2.3.3. Uygulanan Ebeveynlik Stili ve EDUŞ'un Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar

Alanyazında ebeveynlik stili ve EDUŞ'u birlikte ele alan çalışmalara bakıldığında, çalışmaların çoğunlukla algılanan ebeveynlik stilleri ve geliştirdikleri uyumsuz şemaları araştırdıkları tespit edilmiştir (Ateş & Özden Yıldırım, 2020; Ekşi vd., 2020; Kooraneh & Amirsardari, 2015; Kömürcü & Akdur, 2017; Maçık vd., 2016; Salari vd., 2022; Yolalan vd., 2022). Uygulanan ebeveynlik stili ve uyum bozucu şemaları birlikte araştıran çalışmalar ise oldukça kısıtlıdır (Adibsereshki vd., 2018; Lotfi & Yarahmadi, 2014). Uygulanan ebeveynlik stili ve uyum bozucu şemaları içererek yapılan 2 çalışma, Tablo 2.4'te sunulmuştur. Çalışmayı yapan araştırmacılar, çalışmanın yapıldığı ülke, örneklem özellikleri, katılımcı sayısı, çalışmanın uygulanma yöntemi, dahil edilen değişkenler, kullanılan ölçekler, uygulanan ebeveynlik stili ve EDUŞ ile ilgili sonuçlar tabloya eklenmiştir. Katılımcı sayıları 65 (Lotfi & Yarahmadi, 2014) ve 326'dır (Adibsereshki vd., 2018), iki çalışmanın da İranlı ebeveynlerle yapıldığı görülmektedir. Araştırmalara uygulanan ebeveynlik stili

ve EDUŞ haricinde, kaygı değişkeni eklenmiştir (Adibsereshki vd., 2018). Adibsereshki ve arkadaşlarının (2018) yaptığı araştırmanın çocukların sahip olduğu uyum bozucu şemaları ölçtüğü, ebeveynlerin şemalarına yer vermediği görölmektedir. Araştırmanın sonucuna göre, ebeveynin uyguladığı demokratik ebeveynlik ile çocukların herhangi bir uyum bozucu şeması arasında bir ilişki bulunamamış, otoriter ebeveynlik ile çocukların toplam EDUŞ puanı arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur. Bu çalışmaya göre, ebeveynin uyguladığı otoriter ebeveynlik stili arttıkça, çocukların EDUŞ skorlarının arttığı görölmektedir. Lotfi ve Yarahmadi (2014) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre ise ebeveynlerin otoriter ve demokratik ebeveynlik stilleri ile EDUŞ toplam puanları arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Bu çalışma, ebeveynlerin otoriter ve demokratik ebeveynlik stilleri arttıkça, EDUŞ puanlarının arttığını göstermektedir.

Tablo 2.4. Uygulanan Ebeveynlik Stili ve EDUŞ'un Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar

Çalışma	Ülke	Örneklem	Katılımcı Sayısı	Uygulanma Yöntemi	Değişkenler	Ölçekler	Ebeveynlik ve EDUŞ ile İlgili Sonuçlar
Adibsereshki, Abdollahzadeh, Aval, Tahan (2018)	İran	9-12 yaş aralığındaki öğrenciler ve anneleri	326	Yüz yüze	Çocuklardaki EDUŞ, uygulanan ebeveynlik stili, kaygı	EMSQ, PSQ, ADQ	Demokratik ebeveynlik ile çocuğun EDUŞ'u arasında bir ilişki yoktur. Otoriter ebeveynlik ve çocuğun EDUŞ'u arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.
Lotfi, Yarahmadi (2014)	İran	Yetişkin, evli kadın ve erkekler	65	İnternet anketi	Uygulanan ebeveynlik stilleri, EDUŞ	BPQ, EMYSQ	Otoriter ve demokratik ebeveynlik ve EDUŞ arasında pozitif yönlü ilişki vardır.

Notlar: ADQ: Anxiety Disorders Questionnaire, BPQ: Baumrind Parenting Questionnaire, EMSQ: Early Maladaptive Schemas Questionnaire, EMYSQ: Early Maladaptive Young Schema Questionnaire, PSQ: Parenting Style Questionnaire

2.3.4. Uygulanan Ebeveynlik Stili ve Bağlanma Stilinin Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar

Ebeveynlik stilleri ve bağlanma stillerini birlikte inceleyen çalışmalar araştırıldığında, çoğunlukla algılanan ebeveynlik stili ve bağlanma stilinin ele alındığı görülmektedir (Akbaş & Sezgin, 2020; An & Kochanska, 2022; Bahmani vd., 2023; Bıyık & Akkaya, 2020; Castro vd., 2015; Chakroun-Baggioni vd., 2021; Ebrahimi vd., 2017; Friesen vd., 2013; Gallarin & Alonso-Arbiol, 2012; Idrees vd., 2021; Körük vd., 2016; Santos-Nunes vd., 2017; Zeinali vd., 2011).

Mevcut araştırmada, uygulanan ebeveynlik stilinin bağlanma stiliyle olan ilişkisine odaklanıldığı için, uygulanan ebeveynlik stili (Branjerdporn vd., 2019; Doinita & Maria, 2015; Gelkopf & Jabotaro, 2013; Kian vd., 2020; Millings vd., 2013; Mortazavizadeh vd., 2022) veya uygulanan ebeveynlik davranışları (Green vd., 2007; Roskam vd., 2011; Zvara vd., 2020) ve bağlanma stilini değişken olarak içeren çalışmalar Tablo 2.5'te sunulmuştur. Türkiye'de yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tabloda 2007 yılından itibaren yapılan çalışmalar yer almıştır. Araştırmaların katılımcı sayıları 15 (Kian vd., 2020b) ile 742 (Zvara vd., 2020) arasında değişkenlik göstermektedir. Çalışmaların örneklem özellikleri incelendiğinde, araştırmaların tamamının ebeveynlerle yapıldığı, çoğunluğunun ise 1 ile 11 aralığında yer alan çeşitli yaş gruplarında çocuğu olan ebeveynleri dahil ettiği görülmektedir (Branjerdporn vd., 2019; Green vd., 2007; Kian vd., 2020; Millings vd., 2013; Mortazavizadeh vd., 2022; Roskam vd., 2011; Zvara vd., 2020). Roskam ve arkadaşları (2011) ve Mortazavizadeh ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan çalışmalarda çocuklardan da ek olarak veri toplanmıştır. Tabloya dahil edilen çalışmaların yalnızca biri online yapılmış (Branjerdporn vd., 2019), diğerlerinin tamamında veriler yüz yüze yöntemlerle toplanmıştır. Uygulanan ebeveynlik stili veya uygulanan ebeveynlik davranışları ve bağlanma stilini inceleyen araştırmalara, ebeveynin duyuşal hassasiyeti (Branjerdporn vd., 2019), sosyal destek (Gelkopf & Jabotaro, 2013; Green vd., 2007), ebeveynlik yeterliliği algısı (Gelkopf & Jabotaro, 2013), 34irect34c bakımverme (Millings vd., 2013), çocuğun bağlanma stili (Mortazavizadeh vd., 2022; Roskam vd., 2011), duyuşal yetkinlik (Mortazavizadeh vd., 2022), dışsallaştırma davranışı (Roskam vd., 2011) 34irec ortamı kaosu (Zvara vd., 2020) gibi çeşitli değişkenler dahil edilmiştir.

Çalışmalar incelendiğinde, raporlanan sonuçların yukarıda belirtilen ilave değişkenler üzerinden aktarıldığı saptanmıştır. Büyük bir kısmının mevcut çalışmadan farklı kategoriler ile bağlanma ve ebeveynlik stillerini ölçtüğü ve raporladığı gözlemlenmiştir. Mortazavizadeh ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan çalışmada uygulanan ebeveynlik stili ve bağlanma stiline yönelik 35irect bir sonuç aktarılmamışken, diğer çalışmalar uygulanan ebeveynlik stili ve bağlanma stili arasında ilişkiler bulmuşlardır (Branjerdporn vd., 2019; Green vd., 2007; Kian vd., 2020; Millings vd., 2013; Mortazavizadeh vd., 2022; Roskam vd., 2011; Zvara vd., 2020). Güvensiz bağlanma türleri ile otoriter ve izin verici ebeveynlik stilleri (Branjerdporn vd., 2019; Doinita & Maria, 2015; Millings et al., 2013) ve girici ebeveynlik davranışları (Zvara vd., 2020) arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur, yani kişilerin güvensiz bağlanma stilinden aldıkları puanlar arttıkça, otoriter, izin verici ebeveynlik stillerini veya girici ebeveynlik davranışlarını benimseme düzeyleri artmaktadır. Güvenli bağlanma ile ise demokratik ebeveynlik stili (Doinita & Maria, 2015) ve hassas ebeveynlik davranışları (Zvara vd., 2020) pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur.

Tablo 2.5. Uygulanan Ebeveynlik Stili ve Bağlanma Stilinin Birlikte Araştırıldığı Çalışmalar

Çalışma	Ülke	Örneklem	Katılımcı Sayısı	Uygulanma Yöntemi	Değişkenler	Ölçekler	Uygulanan Ebeveynlik Stili ve Bağlanma ile İlgili Sonuçlar
Branjerdporn, Meredith, Strong, Green (2019)	Avusturalya	4-12 yaşlarında çocuğu olan ebeveynler	155	İnternet anketi	Ebeveynin duygusal hassasiyeti, bağlanma stili ve uygulanan ebeveynlik stili	PSDQ, HSPS-SV, ECR-M16	Güvensiz bağlanma ile duygusal hassasiyet, otoriter ve izin verici ebeveynlik stilleri arasında pozitif yönlü ilişki vardır.
Doinita, Maria (2015)	Romanya	Ebeveynler	74	Yüz yüze	Bağlanma stili ve uygulanan ebeveynlik stili	AAQ, PSQ	Güvenli bağlanma ile demokratik ebeveynlik arasında ve korkulu bağlanmayla izin verici ebeveynlik arasında pozitif yönlü ilişki vardır.
Gelkopf, Jabotaro (2013)	İsrail	Ağır mental bozukluk tanısı olan anneler	60	Yüz yüze	Bağlanma stili, uygulanan ebeveynlik stili sosyal destek ve ebeveynlik yeterliliği algısı	PS, PSCS, FSS, PBI	Helikopter ve olumsuz ebeveynlik stilleriyle aşırı korumacı bağlanma stili arasında korelasyon vardır.
Green, Furrer, McAllister (2007)	ABD	14-36 aylık çocuğu olan, düşük gelir düzeyine sahip ebeveynler	152	Yüz yüze	Uygulanan ebeveynlik davranışları, bağlanma stili, sosyal destek	SPS, AAQ, PSS, PCAS	Sosyal desteği fazla olan ve kaygılı bağlanması düşük olan ebeveynler, çocuklarıyla daha sık pozitif ebeveyn-çocuk aktivitesi yapar.

Tablo 2.5. (devamı)

Çalışma	Ülke	Örneklem	Katılımcı Sayısı	Uygulanma Yöntemi	Değişkenler	Ölçekler	Uygulanan Ebeveynlik Stili ve Bağlanma ile İlgili Sonuçlar
Kian, Etemadi, Bahrami (2020)	İran	1-6 yaşında çocuğu olan anneler	15	Yüz yüze	Uygulanan ebeveynlik stili, bağlanma stili	AAS-R	Kaçıngan bağlanma stiline sahip olan annelerde erişilmezlik, duyarsızlık, tepkisizlik, çocuğa karşı duygusal mesafe, çocuğu vaatlerde bulunarak kontrol etmeye çalışma, katılık, ebeveynlik klişeleri ve çocuğun bağımsızlığını arzulama davranışları gözlenmiştir.
Millings, Walsh, Hepper, O'Brien (2013)	İngiltere	7-8 yaş aralığında çocuğu olan anne babalar ve okul öncesi öğretmenleri	125 çift	Yüz yüze	Uygulanan ebeveynlik stili, bağlanma stili, romantik bakımverme	CQ, ECR-R, PSDQ	Bağlanma ile ebeveynlik stili arasında bir ilişki vardır ve duyarlı bakımverme bu ilişkiye aracılık eder. Kaygılı bağlanma otoriter ve izin verici ebeveynlikle direkt ilişkilidir. Kaygılı bağlanmayla duyarlı bakımverme negatif yönlü ilişkilidir, bu ise otoriter ve izin verici ebeveynliği artırırken demokratik ebeveynliği düşürür.
Mortazavizadeh, Göllner, Forstmeier (2022)	Almanya	9-11 yaş aralığındaki çocuklar ve aileleri	50	Yüz yüze	Uygulanan ebeveynlik stili, çocuk ve ebeveynlerin bağlanma stili, duygusal yetkinlik	ECQ, AAS, PAQ,	Çalışmada ebeveynlik stili ve bağlanma stiliyle ilgili bir sonuç aktarılmamıştır.

Tablo 2.5. (devamı)

Çalışma	Ülke	Örneklem	Katılımcı Sayısı	Uygulanma Yöntemi	Değişkenler	Ölçekler	Uygulanan Ebeveynlik Stili ve Bağlanma ile İlgili Sonuçlar
Roskam, Meunier, Stievenart (2011)	Kanada	4-6 yaşlarında, dışsallaştırma davranışı tanısı almış çocuklar ve aileleri	117	Yüz yüze	Uygulanan ebeveynlik davranışı, ebeveynin bağlanma stili, çocuğun bağlanma stili, dışsallaştırma davranışı	CaMir, AQS, EPEP, SCE	Anne bağlanma tarzıyla çocuk yetiştirme davranışı arasında bir ilişki bulunamamışken, babanın bağlanma tarzı ve çocuk yetiştirme davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, ilişki yönüne dair bilgi verilmemiştir.
Zvara, Lathren, Mills-Koonce (2020)	ABD	58 aylık çocuğu olan anne ve babalar	742	Yüz yüze	Uygulanan ebeveynlik davranışları, bağlanma stili, ev ortamı kaosu	AASQ	Anne ve babanın güvenli bağlanma stili, hassas ebeveynlik davranışlarıyla pozitif yönlü ilişkili, girci ebeveynlikle negatif yönlü ilişkilidir. Kayıtsız bağlanma stili, hassasiyetsizlik ve gircilikle negatif yönlü ilişkilidir.

Notlar. AAQ: The Adult Attachment Questionnaire, AAS: Adult Attachment Scale, AQS: Attachment Q-Set, CaMir: The Cartes pour les Modèles Individuels de Relation, CQ: Caregiving Questionnaire, ECQ: Emotional Competence Questionnaire, ECR-M16: Experiences in Close Relationship Scale-Modified 16-item scale, ECR-R: Experiences in Close Relationships – Revised, EPEP: Evaluation des Pratiques Educatives Parentales, FSS: 20-item Family Support Scale, HSPS-SV: The Highly Sensitive Person Scale-Shortened Version, IPPA: The Inventory of Parental and Peer Attachment, PAQ: Parental Authority Questionnaire, PBI: Parental Bonding Instrument, PCAS: The Parent–Child Activities Scale, PS: Parenting Scale, PSCS: Parenting Sense of Competence Scale, PSDQ: Parenting Styles and Dimensions Questionnaire, PSQ: Parenting Styles Questionnaire, PSS: The Perceived Stress Scale, SCBE: Social Competence and Behavior Evaluation: Preschool Edition, SPS: The Social Provisions Scale.

2.3.5. Araştırmanın Önemi, Amacı ve Hipotezleri

Ebeveynlik, çocukların sağlıklı gelişimini etkileyen temel bir faktördür ve ebeveynlerin kişisel geçmişlerinden kaynaklanan şemaları, bağlanma stillerini ve bunların ebeveynlik stillerine olan etkisini anlamak, çocukların gelişimine ve ebeveynlerin davranışlarına yönelik daha derin bir kavrayış sağlamaktadır. Ebeveynlerin şemaları, ebeveynlik davranışlarına yansır ve çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini etkiler (Bahmani vd., 2023; Maçık vd., 2016).

Bağlanma stilleri kişilerin ebeveynleriyle kurdukları ilişkiler sonucu yaşamları boyunca ilişkilerini etkileyen kalıplardır. Güvenli bağlanan kişilerin çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde daha demokratik bir tutum ve duyarlı davranışlar sergilediği (Doinita & Maria, 2015; Zvara vd., 2020), güvensiz bağlanma stiline sahip ebeveynlerin ise çocuklarına karşı daha otoriter ve izin verici (Branjerdporn vd, 2019; Doinita & Maria, 2015; Millings vd., 2013) oldukları literatür tarafından desteklenmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin bağlanma stillerini anlamak, çocuklarına karşı benimseyecekleri tutumları ön görmek ve bu tutumların sorun oluşturması durumunda kaynakları tespit etmek açısından önemlidir.

Ebeveynlerin uyguladıkları ebeveynlik stilleri, çocuğun davranışlarını, sosyal, bilişsel, fiziksel ve duygusal gelişimini doğrudan veya dolaylı olarak etkiler (Akbaş & Sezgin, 2020; Bifulco vd., 2009; Roskam vd., 2011; Ventura & Birch, 2008). Ebeveynlerin, kendi yaşantılarından kaynaklanan yapıları anlamaları ve tanımaları, çocuk yetiştirme sürecinde daha bilinçli kararlar almalarını sağlayabilir. Ebeveynlerin kendi şemalarını ve bağlanma stillerini fark etmeleri, potansiyel sorunları önceden tespit etmelerine ve uygun müdahalelerde bulunmalarına yardımcı olabilir. Bu sayede, çocukların duygusal ve bilişsel gelişimleri desteklenirken, olumsuz etkilerin azaltılması mümkün olabilir.

Bu çalışmanın amaçları arasında kişilerin uyguladıkları ebeveynlik stili, bağlanma stili ve EDUŞ ilişkisini derinlemesine incelemek yer almaktadır. Alanyazında, uygulanan ebeveynlik stiliyle ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Uygulanan ebeveynlik stiline uyum bozucu şemalarla ilişkisini inceleyen Türkiye’de yapılmış hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Uygulanan ebeveynlik stiline bağlanma stiliyle ilişkisini inceleyen,

Türkiye’de yapılmış iki çalışma ise ebeveynlik ve bağlanma stiline dair herhangi bir sonuç aktarmamaktadır (Güngör, 2015; Körük, 2017). Uygulanan ebeveynlik stiline hem bağlanmayla hem uyum bozucu şemalarla ilişkisine yönelik literatür bilgisinin oldukça kısıtlı olduğu söylenebilir. Alanyazında, uygulanan ebeveynlik stili, bağlanma stili ve uyum bozucu şema değişkenlerinin ilişkisine odaklanan ulusal veya uluslararası bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ebeveynlerin kendi şemalarını fark etmeleri ve bu şemaların ebeveynlik davranışlarına nasıl yansıdığını anlamaları, olumsuz şemaların dönüştürülmesine ve sağlıklı bağlanma ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu araştırma, EDUŞ ve uygulanan ebeveynlik stili arasındaki ilişkiyi incelerken bağlanma stillerinin bu ilişkiye aracılık edip etmediğine odaklanarak, ebeveynlere yönelik planlanacak eğitim programları için kaynak oluşturmayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmanın önemi, ebeveynlerin şemalarını, bağlanma stillerini ve ebeveynlik stillerini anlamalarına ve çocuk yetiştirme sürecinde daha bilinçli bir şekilde hareket etmelerine katkıda bulunmasıdır. Bu bilinçli yaklaşımın, çocukların duygusal ve bilişsel gelişimini desteklemesi ve aile ilişkilerini olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

Mevcut çalışmada “Annelerin sahip oldukları EDUŞ’un bağlanma stilleri üzerinden uyguladıkları ebeveynlik stillerine etkisi var mı?” problem sorusu temel alınarak uyum bozucu şemaların uygulanan ebeveynlik stillerine etkisi incelenmiştir.

Çalışmanın hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir:

- i. Erken dönem uyum bozucu şemalar ile demokratik ebeveynlik stili arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.
- ii. Erken dönem uyum bozucu şemalar ile otoriter ve izin verici ebeveynlik stilleri arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.
- iii. Erken dönem uyum bozucu şemalar ile kaygılı ve kaçınan bağlanma arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.
- iv. Kaygılı ve kaçınan bağlanma ile demokratik ebeveynlik stili arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.

- v. Bağlanma stilleri, uyum bozucu Şemalarla uygulanan ebeveynlik stilleri arasında aracı değişken görevi görmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Örneklem

Çalışma kapsamında 194 kişiye ulaşılmıştır. Katılımcılara sosyal medya ve e-posta grupları aracılığıyla ulaşılmış, veriler internet anketi yöntemi ile toplanmıştır. Türkçe bilen, 4-12 yaşlarında en az bir çocuğu bulunan ve elektronik ortamda anket yanıtlayabilen kişiler çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların 4 tanesi onam formunu onaylamadığı için, 4 tanesi çocuk sahibi olmadığını belirttiği için, 1 kişi ise çocuğu 1,5 yaşında olduğu için, toplamda 9 kişi veri setinden elenmiştir. Dışlama kriterleri göz önüne alındığında, araştırmaya toplam 185 ebeveyn dahil edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veri toplamak için Demografik Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerin kullanım izni ölçeklerin Türkçe'ye çevirisini ve geçerlilik güvenilirlik çalışmalarını yapan araştırmacılardan alınmıştır.

3.2.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik form araştırmacı tarafından, katılımcıların kişisel bilgilerine ulaşmak amacıyla düzenlenmiştir. Katılımcıların cinsiyeti, doğum tarihleri, yaşadıkları şehir, medeni durumları, eğitim düzeyleri, çalışma durumları, gelir düzeyleri, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer, eşlerinin çalışma durumları, psikiyatrik tedavi ve tanı süreçleri, eşlerinin eğitim düzeyleri, evlilik süreleri, çocuklarının sayısı ve yaşları ve çocuklarının bakımına dair detaylı sorular sorulmuştur. Bu ölçeğin bir kopyası Ek B'de bulunmaktadır.

3.2.2. Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3

Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 (YŞÖ) (Soygüt vd., 2009), yetişkinlerin erken dönem uyum bozucu şemalarını tespit etme amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 90 sorudan oluşan ölçek, 5 şema alanına gruplandırılan 14 şemayı ölçmektedir. Katılımcıların her bir maddeye 6'lı Likert tipinde (1: Benim için tamamıyla yanlış ve 6: Beni mükemmel şekilde tanımlıyor) puan vermeleri beklenmektedir. Ölçekte 5 şema alanı (kopukluk/reddedilme, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğerleri yönelimlilik, yüksek standartlar) ve 14 farklı şemayı ifade eden alt boyutlar (duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, hastalık ve tehditler karşısında dayanıksızlık, yüksek standartlar) vardır. Ölçeğin orijinalinden farklı olarak, Türkçe versiyonunda 4 şema türü diğer şemalarla birleştirilmiştir. Birleştirilen şemalar iç içe geçme ile bağımlılık, hak görme/büyüklik ile yetersiz özdenetim ve sosyal izolasyon ile güvensizlik/suistimal edilme şemalarıdır. Boyun eğiciliğin maddeleri ise iç içe geçme/bağımlılık ve terk edilme boyutlarıyla birleşmiştir (Soygüt vd., 2009). Ölçekte her alt boyut 5 maddeden oluşmaktadır ve her alt boyuttan alınan puan 5-30 arasında değişmektedir. Duygusal yoksunluk, kusurluluk, sosyal izolasyon ve terk edilme şemaları, ayrılma ve reddedilme alt alanı; iç içe geçme/bağımlılık, tehditler karşısında dayanıksızlık, başarısızlık şemaları, zedelenmiş otonomi alt alanı; ayrıcalıklılık şeması, zedelenmiş sınırlar alt alanı; onay arayıcılık, kendini feda şemaları diğeri yönelimlilik alt alanı, karamsarlık, duyguları bastırma, yüksek standartlar, cezalandırılma şemaları ise aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık alt alanı hesaplamasında kullanılmıştır. Bu ölçeğin bir kopyası Ek C'de, ölçeğin psikometrik özellikleri ise Ek A'da bulunmaktadır.

3.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE) (Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., Uysal, 2005), yetişkinlik döneminde kurulan romantik ilişkilerde benimsenen bağlanma stillerini ölçmek için geliştirilmiş, 36 soruluk bir ölçektir. Kaygılı ve kaçınan bağlanma olmak üzere iki alt boyutu olan ölçekte katılımcıların, ilişkilerinde hissettiği duygular veya düşünceleri kapsayan her bir ifadeyi, 7'li Likert tipinde (1:

Hiç katılmıyorum ve 7: Tamamen katılıyorum) puanlaması beklenmektedir. İki alt boyutu da değerlendiren 18er soru bulunmaktadır ve kişiler bu boyutlardan en az 18, en fazla 126 puan alabilmektedir. Kişilerin sorulara verdikleri puanlar, o bağlanma stiline sahip olma düzeylerini ortaya koymaktadır. Bu ölçeğin bir kopyası Ek D’de, ölçeğin psikometrik özellikleri Ek A’da bulunmaktadır.

3.2.4. Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği

Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (ABSBÖ) (Önder ve Gülay, 2009), anne ve babaların, ebeveynlik stillerini ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek, 4-12 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin cevaplaması için uygundur. Ebeveynlerin, çocuklarına yönelik davranış tarzlarıyla ilgili ifadeleri içeren 27 soruyu, 5’li Likert tipinde (1: Hiç göstermem ve 5: Her zaman gösteririm) puanlamaları beklenmektedir. Ölçeğin otoriter, demokratik ve izin verici olmak üzere 3 alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekte, otoriter stili ölçen 10, demokratik tarzı ölçen 13, izin verici tarzı ölçen ise 4 soru yer alır. Soruları yanıtlarken verilen puanların yüksekliği, bireylerin o ebeveynlik stilini benimseme düzeylerini ortaya koymaktadır. Bu ölçeğin psikometrik özellikleri Ek A’da bulunmaktadır.

3.3. İşlem

Bu araştırmayı gerçekleştirebilmek için İbn Haldun Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığı’ndan etik kurul onayı alınmıştır. Bu onayın bir kopyası Ek F’de bulunmaktadır. Araştırma, nicel metodolojiye sahiptir ve tesadüfi olmayan örnekleme metodlarından, kartopu örnekleme yöntemi (Howitt & Cramer, 2020) kullanılmıştır. Katılımcılar anket öncesinde Bilgilendirilmiş Onam Formu aracılığı ile araştırmanın amacı ve katılımın gönüllülüğe dayalı olduğu açısından bilgilendirilmiştir. Bu formun bir kopyası Ek E’de bulunmaktadır. Formu okuyup devam etmeyi onaylayan katılımcılar, internet anketi yöntemi ile Demografik Form ve 3 ölçek doldurmuşlardır. Ölçekleri cevaplandırmak yaklaşık 20 dakika sürmektedir.

3.4. Veri Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler SPSS v.23 ve PROCESS v3.3 (Hayes, 2012) programları kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma kriterlerine uygun olmayan katılımcıların verileri analiz dışı bırakılmıştır. Boş bırakılan soruya ve kayıp değere rastlanmamıştır. Verilerin normallik dağılımı Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile incelenmiştir. Değişkenlerin çarpıklık-basıklık değerlerinin çoğunlukla 2 ile +2 arasında yer aldığı, dolayısıyla normallik varsayımının sağlandığı görülmüştür. Bu değerlerin dışında kalan değişkenler ise (otoriter ebeveynlik ve demokratik ebeveynlik) aracılık değişkeninde kullanılan Bootsraping metodu normallik varsayımını gerektirmediği için analize oldukları gibi dahil edilmiştir (Field, 2013).

Bağlanma stillerinin EDUŞ ile uygulanan ebeveynlik stilleri ilişkisindeki etkisini tespit etmek için SPSS eklentisi PROCESS v.3.3 (Hayes, 2012) ile üç defa çoklu aracı değişken analizi yapılmıştır. Bu analizlerde kaygılı ve kaçınan bağlanma aracı değişken olarak; demokratik, izin verici ve otoriter ebeveynlik bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Aracılık testi sonucunda, şemaların ebeveynlik stillerine bağlanma stilleri üzerinden dolaylı etkisi ölçülmüştür. Regresyon temelli aracılık sonuçları ve aracılık modelindeki dolaylı etki Bootstrapping metodu kullanılarak incelenmiştir (Preacher & Hayes, 2008). Aracılık analizlerinde toplam ve direkt (doğrudan) etkiden bağımsız olarak dolaylı etkinin anlamlı olması, değişkenlerin aracılık rolünün anlamlı olduğu yönünde yorumlanmıştır (Preacher & Hayes, 2008). Yapılan tüm istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya katılan kişilerin sosyodemografik özellikleri ile EDUŞ puanları, bağlanma stilleri ve uyguladıkları ebeveynlik stillerine dair bulgular yer almaktadır.

4.1. Demografik Bulgular

Örneklemin sosyodemografik verileri Tablo 4.6'da sunulmuştur. Tabloda görüldüğü gibi örneklemin % 94.6'sı (n=175) kadın, % 5.4'ü (n=10) erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 26.25 (S=4.82) olup yaşlar 24-49 arasında değişmektedir. Örneklemin %55.7'si lisans, %27'si lisansüstü, %16'sı lise, %1.1'i ise ilkokul mezunudur. Katılımcıların %33'ü tam zamanlı, %16.8'i yarı zamanlı çalıştığını, %45.9'i herhangi bir işte çalışmadığını, %4.3'ü ise öğrenci olduğunu belirtmiştir. Medeni durum açısından örneklemin %97.3'ü evli, %2.7'si ise boşanmış durumdadır. Örneklemin %70.3'ü düşünerek harcama yaptığını, %16.8'i rahat harcama yaptığını, %11.92'u temel ihtiyaçlar dışında zor harcama yaptığını, %1.1'i ise temel ihtiyaçları bile zor karşıladığını belirtmiştir. Katılımcıların %94.1'i herhangi bir psikiyatrik tanısı olmadığını belirtmişken, %5.9'u ise psikiyatrik tanısının olduğunu ifade etmiştir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6. Sosyo-demografik Değişken Gruplarının Sayı ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Gruplar	n	%
Öğrenim düzeyi	İlkokul	2	1.1
	Lisans	103	55.7
	Lisansüstü	50	27.0
	Lise	30	16.2
Ekonomik durum	Düşünerek harcama yaparım	130	70.3
	Rahat harcama yaparım	31	16.8
	Temel ihtiyaçlarım dışında zor harcama yaparım	22	11.9
	Temel ihtiyaçlarımı bile zor karşılarım	2	1.1
Medeni durum	Boşanmış	5	2.7
	Evli	180	97.3
Çalışma durumu	Çalışmıyor	85	45.9
	Öğrenci	8	4.3
	Tam Zamanlı	61	33.0
	Yarı Zamanlı	31	16.8
Psikiyatrik Tanı	Var	174	94.1
	Yok	11	5.9

4.2. Kullanılan Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri

Araştırmada kullanılan ölçeklerin betimsel istatistikleri olan minimum ve maksimum değerleri, ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.7’de yer almaktadır. Ebeveynlik stilleri 5’li Likert, uyum bozucu şemalar 6’lı Likert, bağlanma stilleri 7’li Likert tipinde ölçüldü. Tabloda verilen minimum, maksimum değerler, ortalamalar ve standart sapmalar, karşılaştırma ve yorumlamayı kolaylaştırmak için toplam ölçek skorlarının ölçekteki soru sayısına bölünmesi ile elde edilmiştir. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Ölçeği’nin alt boyutu olan kaygılı bağlanma stilinde en düşük 1.06 ve en yüksek 5.61 puan (\bar{X} =2.64, S=1.02), kaçınan bağlanma stili için en düşük 1.00 ve en yüksek 5.89 puan (\bar{X} =2.61, S=1.23) olduğu görülmüştür. Ebeveynlik Stilleri ve Boyutları Ölçeği alt boyutu olan otoriter ebeveynlik stilinde en düşük 1.00 ve en yüksek 5.00 puan (\bar{X} =1.78, S=0.55), izin verici ebeveynlik stilinde en düşük 1.00 ve en yüksek 5.00 puan (\bar{X} =2.44, S=0.76), demokratik ebeveynlik stilinde ise en düşük 1.77 ve en yüksek 5.00 puan (\bar{X} =4.47, S=0.52) olduğu görülmüştür. Young Şema Ölçeği’nden alınan toplam puanın en düşük 1.02, en yüksek 5.00 (\bar{X} =2.16, S=0.67),

ayrılma ve reddedilme alt alanında puanın en düşük 1.00, en yüksek 5.00 (\bar{X} =1.80, S =0.74), zedelenmiş otonomi alanında puanın en düşük 1.00, en yüksek 5.00 (\bar{X} =1.84, S =0.72), zedelenmiş sınırlar alanında puanın en düşük 1.00 en yüksek 5.00 (\bar{X} =2.75, S =0.93), diğeri yönelimlilik alanında puanın en düşük 1.00, en yüksek 5.45 (\bar{X} =2.91, S =0.96), aşırı tetikte olma/bastırılmışlık alanında ise puanın en düşük 1.05, en yüksek 5.00 (\bar{X} =2.34, S =0.79) olduğu görülmüştür. Betimleyici istatistikler incelendiğinde, skor aralığının 1-7 arasında değiştiği göz önünde bulundurularak, örneklemin kaygılı ve kaçınan bağlanma skorları incelenmiştir. Ebeveynlik stilleri arasında en yüksek skor demokratik ebeveynlik, en düşük ise otoriter ebeveynlik stilindedir. Şema alt alanlarında ise en yüksek ortalama diğeri yönelimlilik alanındayken, en düşük ortalamanın ayrılma ve reddedilme alanında olduğu gözlemlenmektedir. Toplam şema puanına bakıldığında, skor aralığının 1-6 olduğu göz önüne alınınca, örneklemin şema puanlarının düşük olduğu ifade edilebilir (Tablo 4.7).

Tablo 4.7. Ölçek Puanlarının Betimleyici İstatistikleri

Puanlar	Min	Maks.	\bar{X}	S
Kaygılı bağlanma	1.06	5.61	2.64	1.02
Kaçınan bağlanma	1.00	5.89	2.61	1.23
Otoriter Ebeveynlik	1.00	5.00	1.78	0.55
İzin Verici Ebeveynlik	1.00	5.00	2.44	0.76
Demokratik Ebeveynlik	1.77	5.00	4.47	0.52
Duygusal Yoksunluk	1.00	5.40	1.92	1.02
Başarısızlık	1.00	5.50	2.00	1.02
Karamsarlık	1.00	5.20	2.10	1.04
Sosyal İzolasyon	1.00	5.00	2.14	0.90
Duyguları Bastırma	1.00	5.00	1.94	0.87
Onay Arayıcılık	1.00	5.50	2.90	1.04
Bağımlılık	1.00	5.00	1.70	0.74
Ayrıcalıklılık	1.00	5.43	2.75	0.93
Kendini Feda	1.00	6.00	2.92	1.15
Terk Edilme	1.00	5.00	1.63	0.81

Tablo 4.7. (devamı)

Cezalandırılma	1.00	6.00	2.85	1.10
Kusurluluk	1.00	5.00	1.46	0.70
Dayanıksızlık	1.00	5.00	1.89	0.87
Yüksek Standartlar	1.00	6.00	2.39	1.12
YŞÖ Toplam Puanı	1.02	5.00	2.16	0.67
Ayrılma ve Reddedilme	1.00	5.00	1.80	0.74
Zedelenmiş Otonomi	1.00	5.00	1.84	0.72
Zedelenmiş Sınırlar	1.00	5.43	2.75	0.93
Diğeri Yönelimlilik	1.00	5.45	2.91	0.96
Aşırı Tetikte Olma/Bastırılmışlık	1.0	5.00	2.34	0.79

n: Gözlem Sayısı; Min: Minimum Değer; Maks: Maksimum Değer; \bar{x} : Aritmetik Ortalama S: Standart Sapma

4.3. EDUŞ, Bağlanma Stilleri ve Uygulanan Ebeveynlik Stilleri Arasındaki İlişkiler

Tablo 4.8'e göre bireylerin EDUŞ ölçeğinden aldıkları puanlar ile ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelendi. EDUŞ toplam puanı ile otoriter ($r=.42$; $p<.01$) ve izin verici ($r=.35$; $p<.01$) ebeveynlik arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki varken, demokratik ebeveynlikle EDUŞ toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bireylerin otoriter veya izin verici ebeveynlik skorları arttıkça, EDUŞ skorlarının arttığı gözlemlenmiştir. Şema alanları incelendiğinde, otoriter ebeveynlik ve izin verici ebeveynlik stillerinin tüm alanlar ile pozitif yönlü anlamlı ilişkileri olduğu görülmüştür. Otoriter ebeveynlik ile en güçlü ilişki, ayrılma ve reddedilme alanı ($r=.43$; $p<.01$), en zayıf ilişki ise zedelenmiş sınırlar alanı ($r=.20$; $p<.01$) arasındadır. İzin verici ebeveynlik ile en güçlü ilişki aşırı tetikte olma alanı ($r=.33$; $p<.01$), en zayıf ilişki ise zedelenmiş sınırlar alanı ($r=.19$; $p<.01$) arasındadır. Demokratik ebeveynlik ile yalnızca diğeri yönelimlilik alanı arasında ($r=.15$; $p<.05$) pozitif yönlü, anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özetle, otoriter ebeveynlik şema değişkenleri ile en güçlü ilişkiler gösterirken, demokratik ebeveynliğin etkisi çoğunlukla anlamsız ya da zayıf bulunmuştur (Tablo 4.8).

Tablo 4.8. EDUŞ ve Ebeveynlik Stilleri Arası İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Otoriter Ebeveynlik								
2	İzin Verici Ebeveynlik	.63**							
3	Demokratik Ebeveynlik	-.23**	-.15*						
4	YSO (Şema) Toplam Puan	.42**	.35**	-.01					
5	Ayrılma ve Reddedilme	.43**	.29**	-.06	.88***				
6	Zedelenmiş Otonomi	.38**	.29**	-.09	.89***	.76**			
7	Zedelenmiş Sınırlar	.20**	.19**	.10	.64**	.47**	.44**		
8	Diğeri Yönelimlilik	.30**	.31**	.15*	.83***	.60**	.66**	.57**	
9	Aşırı Tetikte Olma/Bastırılmışlık	.38**	.33**	.10	.91***	.75**	.72**	.55**	.75**

*p<.05; **p<.01; ***p<.001.

Tablo 4.9'a göre bireylerin EDUŞ ölçeğinden aldıkları puanlar ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla yapılan analiz sonucunda, kaygılı bağlanma ile EDUŞ toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r=0.63$; $p<.01$). Kaçınan bağlanma ile EDUŞ toplam puanı arasındaki ilişki ise yine pozitif yönde anlamlı, görece daha zayıftır ($r=.25$; $p<.01$). Kaygılı bağlanma ile en yüksek korelasyonun ayrılma ve reddedilme ($r=.60$, $p <.01$) ve zedelenmiş otonomi ($r=.60$; $p<.01$) alanlarında, en düşük korelasyonun ise zedelenmiş sınırlar alanında ($r=.29$; $p<.01$) olduğu görülmektedir. Zedelenmiş sınırlar alanı hariç, tüm şema alanlarıyla kaygılı bağlanma arasında pozitif yönlü güçlü ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Kaçınan bağlanma ile EDUŞ alanları arasındaki anlamlı en güçlü ilişkinin ise yine ayrılma ve reddedilme alanıyla ($r=.35$; $p<.01$), anlamlı en zayıf ilişkinin ise aşırı tetikte olma alanıyla ($r=.18$; $p<.01$) olduğu görülmektedir. Kaçınan bağlanma ile zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik alanları arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9. EDUŞ ve Bağlanma Stilleri Arası İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

		1	2
1	Kaygılı bağlanma		
2	Kaçınan bağlanma	.30**	
3	YSO (Şema) Toplam Puan	.63**	.25**
4	Ayrılma ve Reddedilme	.60**	.35**
5	Zedelenmiş Otonomi	.60**	.27**
6	Zedelenmiş Sınırlar	.29**	.03
7	Diğeri Yönelimlilik	.55**	.10
8	Aşırı Tetikte Olma/Bastırılmışlık	.56**	.18**

*p<.05; **p<.01; ***p<.001.

Bağlanma stilleri ve uygulanan ebeveynlik stilleri arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 4.10’da verilmiştir. Analizlere göre, kaygılı bağlanma ile otoriter ($r=.18$; $p<.05$) ve izin verici ($r=.22$; $p<.01$) ebeveynlik arasında pozitif yönlü anlamlı, ancak zayıf ilişkiler bulunmuştur. Kaçınan bağlanma ile otoriter ($r=.29$; $p<.01$) ve izin verici ($r=.22$; $p<.01$) ebeveynlik arasında pozitif yönlü; demokratik ($r=-.32$; $p<.01$) ebeveynlik arasında ise negatif yönlü ilişkiler olduğu görülmüştür (Tablo 4.10).

Tablo 4.10. Bağlanma Stilleri ve Uygulanan Ebeveynlik Stilleri Arası İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

		1	2	3	4
1	Kaygılı bağlanma				
2	Kaçınan bağlanma	.30**			
3	Otoriter Ebeveynlik	.18*	.29**		
4	İzin Verici Ebeveynlik	.22**	.22**	.63**	
5	Demokratik Ebeveynlik	-0.01	-.32**	-.23**	-.15*

*p<.05; **p<.01; ***p<.001.

4.4. EDUŞ'un Uygulanan Ebeveynlik Stillere Etkisinde Bağlanma Stillерinin Aracı Rolü

EDUŞ, uygulanan ebeveynlik stilleri ve bağlanma stilleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğunu gösteren korelasyon katsayıları Tablo 4.11, Tablo 4.12 ve Tablo 4.13'te görülmektedir. İlişki şartı sağlandıktan sonra, bağlanma stillerinin EDUŞ ve uygulanan ebeveynlik stilleri ilişkisindeki açıklayıcılığını tespit etmek amacıyla aracılık testi uygulanmıştır.

4.4.1. Uyum Bozucu Şemaların Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma Üzerindeki Etkisi

Tablo 4.11. Uyum Bozucu Şemaların Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma Üzerindeki Etkisi

Model	B	B'nin Standart Hatası	t	p	GAAS	GAÜS
Sabit	14.0157	10.3278	1.3571	.1765	6.3642	- 34.3956
YSO	.1922	.0176	10.9344	.0000	.1576	.2269

GAAS: Güven aralığının alt sınırı; GAÜS: güven aralığının üst sınırı

Uyum bozucu şemaların kaygılı ve kaçınan bağlanma üzerindeki etkisini aktaran bulgular incelenmiştir. Aracılık etkisinin belirlenmesinde Preacher ve Hayes'ın (2008) yaklaşımı kullanılmıştır. Uyum bozucu şemalar kaygılı bağlanmayı pozitif yönde yordamaktadır (B=.192; S=.017; t=10.934; p<.001). Regresyon denklemi $y=14,0157 + .1922x$ olarak tespit edilmiştir ve denklem uyum bozucu şemalar 1 puan arttığında kaygılı bağlanmanın .19 puan arttığını göstermektedir ve bu artış anlamlıdır (Tablo 4.11).

Uyum bozucu şemalar kaçınan bağlanmayı pozitif yönde yordamaktadır (B=.101; S=.025; t=3.977; p<.001). Regresyon denklemi $y=-20,4548 + .1010x$ olarak tespit edilmiştir ve denklem uyum bozucu şemalar 1 puan arttığında kaygılı bağlanmanın .10 puan arttığını göstermektedir ve bu artış istatistiksel olarak anlamlıdır (Tablo 4.11).

4.4.2. Uyum Bozucu Şemaların Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma Aracıken İzin Verici Ebeveynliğe Etkisi

Aracı değişken analizine göre, uyum bozucu şemalar ile izin verici ebeveynlik arasında ($B=.018$; $S=.003$; $t=5.225$, $p=.000$) toplam etki pozitif yönde anlamlıdır (Tablo 4.12). Modele kaygılı ve kaçınan bağlanma dahil edildiğinde saptanan direkt etki de anlamlı bulunmuştur ($B=.017$; $S=.004$; $t=3.874$; $p=.002$) (Tablo 13). Tablo 4.14’te verilen dolaylı etkilere göre, kaygılı ($\beta=-.0212$, $BootSE=.056$, $GAAS=-.131$, $GAÜS=.088$) bağlanmanın, uyum bozucu şemalar ile izin verici ebeveynlik arasında aracı değişken rolü bulunmazken, kaçınan ($\beta=.0363$, $BootSE=.023$, $GAAS=.001$, $GAÜS=.089$) bağlanmanın, uyum bozucu şemalar ile izin verici ebeveynlik arasında aracı değişken rolü bulunmuştur. Direkt, dolaylı ve toplam etkiler, kısmi ve tam standardize etkiler ile, Tablo 4.14’te detaylı olarak verilmiştir, analizin modeli ve standardize beta (β) değerleri Şekil 4.2’de yer almaktadır.

Tablo 4.12. EDUŞ’un İzin Verici Ebeveynlik Üzerindeki Toplam Etkisi

Model	B	B’nin Standart Hatası	t	p	GAAS	GAÜS	ps	cs
	.0184	.0035	5.2253	.0000	.0115	.0254	.0060	.3645

GAAS: Güven aralığının alt sınırı; GAÜS: güven aralığının üst sınırı; ps: kısmi standardize etki; cs: tam standardize etki

Tablo 4.13. EDUŞ’un İzin Verici Ebeveynlik Üzerindeki Etkisi

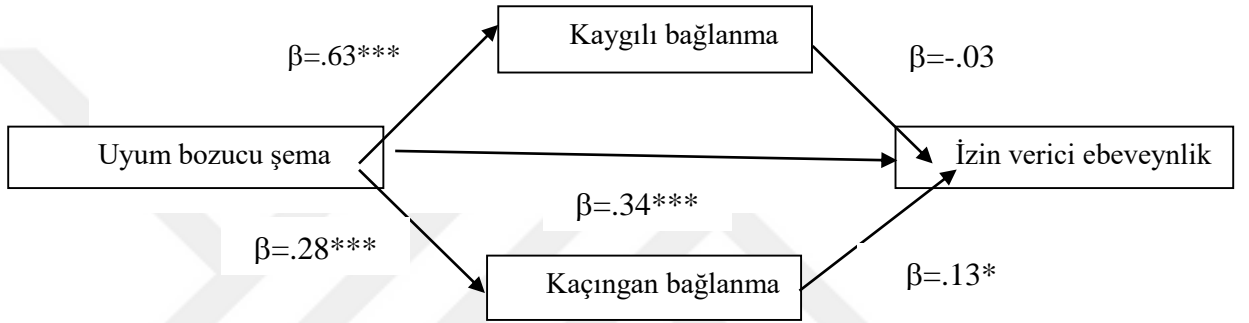
Model	B	B’nin Standart Hatası	t	p	GAAS	GAÜS	ps	cs
	.0177	.0046	3.8745	.0002	.0087	.0266	.0058	.3495

GAAS: Güven aralığının alt sınırı; GAÜS: güven aralığının üst sınırı; ps: kısmi standardize etki; cs: tam standardize etki

Tablo 4.14. EDUŞ'un İzin Verici Ebeveynlik Üzerindeki Standardize Dolaylı Etkileri

Model	B	B'nin Standart Hatası	GAAS	GAÜS
Toplam	.0151	.058	-.097	.132
Kaygılı Bağlanma	-.0212	.056	-.131	.088
Kaçıngan Bağlanma	.0036	.023	.001	.089

GAAS: Güven aralığının alt sınırı; GAÜS: güven aralığının üst sınırı

Not: Parantez içinde verilen direkt etkidir. *: $p < .05$, **: $p < .01$, ***: $p < .001$. Tüm katsayılar standardize edilmiştir.

Şekil 4.2. Uyum Bozucu Şemaların İzin Verici Ebeveynlikle İlişkinde Bağlanmanın Aracılığı

4.4.3. Uyum Bozucu Şemaların Kaygılı ve Kaçıngan Bağlanma Aracılıkla Otoriter Ebeveynliğe Etkisi

Aracı değişken analizine göre, uyum bozucu şemalar ile otoriter ebeveynlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($B=.0406$, $S=.0061$, $t=6.6262$, $p < .001$) (Tablo 4.15). Toplam etki pozitif yönde anlamlıdır. Modele kaygılı ve kaçıngan bağlanma dahil edildiğinde saptanan direkt etki de anlamlı bulunmuştur ($B=.044$, $S=.007$, $t=6.0178$, $p < .000$) (Tablo 4.16). Tablo 4.17'de verilen dolaylı etkilere göre, kaygılı ($\beta=-.1268$, $BootSE=.0557$, $GAAS=-.2424$, $GAÜS=-.0196$) ve kaçıngan ($\beta=.0630$, $BootSE=.0259$, $GAAS=.0188$, $GAÜS=.1218$) bağlanmanın, uyum bozucu şemalar ile otoriter ebeveynlik arasında birbirlerine zıt yönde kısmi aracı değişken olduğu tespit edilmiştir. Bunun sonucunda, uyum bozucu şemaların otoriter ebeveynliğe kaygılı

bağlanma üzerinden negatif etkisi, kaçınan bağlanma üzerinden ise pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca, kaygılı bağlanmanın dolaylı etki büyüklüğünün kaçınan bağlanmadan daha büyük olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak, direkt etki toplam etkiden büyüktür. Direkt, dolaylı ve toplam etkiler ve standardize etkiler, Tablo 4.17’de detaylı olarak verilmiştir, analizin modeli ve standardize beta (β) değerleri Şekil 4.3’te yer almaktadır.

Tablo 4.15. EDUŞ’un Otoriter Ebeveynlik Üzerindeki Toplam Etkisi

Model	B	B’nin Standart Hatası	t	p	GAAS	GAÜS	ps	cs
	.0406	.0061	6.6262	.0000	.0285	.0527	.0073	.4442

GAAS: Güven aralığının alt sınırı; GAÜS: güven aralığının üst sınırı; ps: kısmi standardize etki; cs: tam standardize etki

Tablo 4.16. EDUŞ’un Otoriter Ebeveynlik Üzerindeki Etkisi

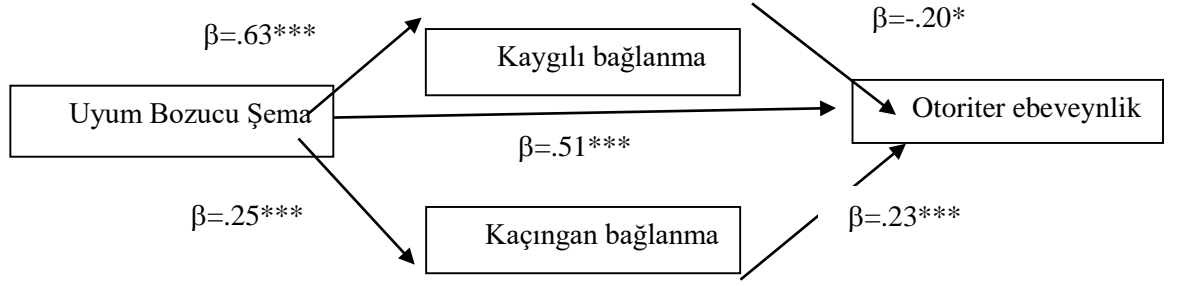
Model	B	B’nin Standart Hatası	t	p	GAAS	GAÜS	ps	cs
	.0464	.0077	6.0178	.0000	.0312	.0616	.0084	.5080

GAAS: Güven aralığının alt sınırı; GAÜS: güven aralığının üst sınırı; ps: kısmi standardize etki; cs: tam standardize etki

Tablo 4.17. EDUŞ’un Otoriter Ebeveynlik Üzerindeki Standardize Dolaylı Etkileri

Model	B	B’nin Standart Hatası	GAAS	GAÜS
Toplam	-.0638	.0597	-.1792	.0573
Kaygılı Bağlanma	-.1268	.0557	-.2424	-.0196
Kaçınan Bağlanma	.0630	.0259	.0188	.1218

GAAS: Güven aralığının alt sınırı; GAÜS: güven aralığının üst sınırı

Not: Parantez içinde verilen direkt etkidir. *: $p < .05$, **: $p < .01$, ***: $p < .001$. Tüm katsayılar standardize edilmiştir.

Şekil 4.3. EDUŞ'un Otoriter Ebeveynlikle İlişkisinde Bağlanmanın Aracılığı

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular, literatürdeki bulgular çerçevesinde değerlendirilecek, araştırmanın sınırlılıkları ve gelecek çalışmalar için öneriler sunulacaktır.

5.1. EDUŞ, Bağlanma Stilleri ve Uygulanan Ebeveynlik Stilleri Arasındaki Korelasyonel İlişkiler

5.1.1. EDUŞ'un Uygulanan Ebeveynlik Stilleri ile Korelasyonel İlişkisi

Bu araştırmada, öngörüldüğü gibi, EDUŞ ile otoriter ve izin verici ebeveynlik stilleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bireylerin uyum bozucu şema ölçeğinden aldıkları puan arttıkça otoriter ve izin verici ebeveynlik stilinin benimsendiği görülmüştür. EDUŞ toplam puanı ile otoriter ebeveynlik arasındaki ilişki, izin verici ebeveynliğe göre daha güçlüdür. Bu bulgular, literatürde iki değişkenin ilişkisine odaklanan çalışmayla uyumludur (Lotfi & Yarahmadi, 2014). Lotfi ve Yarahmadi (2014) tarafından yapılan çalışmada, EDUŞ ve otoriter ebeveynlik tarzı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır yani EDUŞ toplam puanı arttıkça otoriter ebeveynliğin benimsendiği görülmektedir.

Şema alanları ile ebeveynlik stillerinin ilişkisi incelendiğinde, otoriter ebeveynlik ile tüm alanlar arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuş, en güçlü ilişki ise ayrılma ve reddedilme alanında bulunmuştur. Bu bulgular, literatür aktarımıyla uyumludur (Gibson & Francis, 2019).

İzin verici ebeveynlik alanındaki en güçlü ilişki ise diğeri yönelimlilik alanıyla görülmüştür. İzin verici ebeveynlerin sergilediği davranışların yüksek bakım verme boyutu, diğeri yönelimlilik alanındaki şemaların başkalarının ihtiyaç ve taleplerini

kendi ihtiyaçlarından daha çok önemseme boyutuyla paraleldir (Young vd., 2009; Zeinali vd., 2011). Young ve arkadaşları (2009), diğeri yönelimlilik alanındaki şemalara sahip kişilerin, yetişkinlik hayatlarında da kendi ihtiyaçlarını ikinci plana atarak diğelerinin ihtiyaçlarına odaklandıklarını savunur, bu da ebeveynlik boyutlarından bakım vermenin yüksek düzeyde olmasını açıklar. Özetle, kişilerin diğeri yönelimlilik alanındaki şema puanları arttıça izin verici ebeveynlik stilini benimseme düzeyleri artmaktadır.

ngrlenin aksine, EDUş ile demokratik ebeveynlik stili arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. EDUş toplam puanındaki değişimin sonucunda, demokratik ebeveynliğin anlamlı bir şekilde değişmediği görülmüştür. Demokratik ebeveynlik ile yalnızca diğeri yönelimlilik alanı arasında pozitif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı fakat zayıf bir ilişki bulunmuştur. Demokratik ebeveynler, çocukların duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını gerekli lde karşılar ve çocuğun özerkliğini destekler (Baumrind, 1971). Diğeri yönelimlilik alanındaki şemalara sahip kişilerin, başkalarının talep ve tepkilerine karşı duyarlı oldukları bilinmektedir (Young vd., 2009). Çocuğun duygularına yönelik duyarlılık, demokratik ebeveynlerde görülen özelliklerden biridir (Baumrind, 1971). Demokratik ebeveynlik ile diğeri yönelimlilik arasındaki ilişkinin, duygusal tepkilere duyarlı davranabilme becerisinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Literatürde, EDUş ve uygulanan ebeveynlik stilleri ilişkisine yönelik araştırma bulguları kısıtlıdır (Adibsereshki vd., 2018; Lotfi & Yarahmadi, 2014). Uygulanan ebeveynlik stilleri ve EDUş ilişkisini inceleyen tek alışma, Lotfi ve Yarahmadi tarafından 2014 yılında yapılmıştır ve çalışma izin verici ebeveynlikle EDUş arasında anlamlı bir ilişki olmadığını aktarırken, otoriter ve demokratik ebeveynlik ile EDUş arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğunu aktarmıştır. Mevcut çalışmanın bulguları, Lotfi ve Yarahmadi'nin çalışmasıyla kısmen örtüşmektedir. Demokratik ve izin verici ebeveynliğe yönelik elde edilen farklı sonuçların, iki çalışmanın uygulandığı kültürlerin birbirlerinden farklı olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Adibsereshki ve arkadaşlarının (2018) alışmasında ise, ebeveynlerin sahip oldukları şemalar değil, çocukların geliştirdikleri şemalar incelendiği için bulguların uyumluluğuna dair bir karşılaştırma yapılamamaktadır. Mevcut alışma, ebeveynlerin

sahip olduğu EDUŞ ile uygulanan ebeveynlik stilini inceleyen ulusal ve uluslararası sınırlı sayıdaki çalışmadan biridir.

5.1.2. EDUŞ'un Bağlanma Stilleri ile Korelasyonel İlişkisi

Bu araştırmada, öngörüldüğü gibi, uyum bozucu şemalar ile kaygılı ve kaçınan bağlanma stili arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Kişilerin EDUŞ puanları arttıkça, kaygılı ve kaçınan bağlanma stillerinde artış gözlemlenmiştir. Kaygılı bağlanmanın EDUŞ ile ilişkisinin, kaçınan bağlanmanın EDUŞ ile ilişkisine göre daha güçlü olduğu görülmüştür. Bu bulgular, literatürle uyumludur (De Paoli vd., 2017; Gay vd., 2013; Karantzas vd., 2022; Mason vd., 2005; Simard vd., 2011). Kaygılı ve kaçınan bağlanan kişiler, kendileri ve dünyaya dair negatif içsel çalışan modellere sahiptir (Zeinali vd., 2011). Uyum bozucu şemalar ise, kişilerin yine kendilerine ve dünyaya dair negatif bilişsel kalıplarını içeren yapılardır (Young vd., 2009). Kişilerin, kaygılı veya kaçınan bağlanma stiline puanları arttıkça, EDUŞ puanlarının artmasının, iki yapının da benzer bilişsel içeriklerden kaynaklanmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Kaygılı bağlanmanın EDUŞ ile kaçınan bağlanmaya göre daha güçlü ilişkilere sahip olmasının ise, kaçınan bağlanan kişilerin EDUŞ ile ilgili sorulara yanıt verirken savunma mekanizmalarının bir sonucu olarak kendilerini daha iyi göstermeye eğilimli olmalarıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir (Karantzas vd., 2022; Mikulincer & Shaver, 2016).

Kaygılı ve kaçınan bağlanma ile en güçlü ilişkiye sahip olan alan ayrılma ve reddedilme alanıdır. Mikulincer ve Shaver (2016), bu bulgunun, kaygılı ve kaçınan bağlanma stillerinin birbirleriyle çoğu çalışma tarafından güçlü korelasyon göstermesinin sebebi olarak ele alınabileceğini ifade etmektedir. Şema kuramında, bağlanmayla en ilişkili olan şemaların ayrılma ve reddedilme alanındaki şemalar olduğu ifade edilmektedir (Young vd., 2006). Young ve arkadaşları (2006), çocukluk döneminde karşılanmayan güvenli bağlanma ihtiyaçlarının, bu alan şemalarının oluşumuna sebep olduğunu belirtmektedir. Mevcut çalışmanın bulguları, literatür bilgisiyle uyumludur. Bağlanma stilleri ve EDUŞ alanları arasındaki en zayıf ilişkiler ise kaygılı bağlanma için zedelenmiş sınırlar, kaçınan bağlanma için zedelenmiş otonomi alanları arasında görülmüştür. Elde edilen bulgular, literatür ile uyumludur (Bosmans vd., 2010; Karantzas vd., 2022; McLean vd., 2014).

Kaygılı bağlanmanın tüm şema alanlarıyla ilişkisi istatistiksel olarak anlamlıyken, kaçınan bağlanmanın zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik alanlarıyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır. Kaçınan bağlanmanın diğeri yönelimlilik alanıyla ilişkisinin olmamasının, bu kişilerin fedakârlık yapmayı ve diğelerinin ihtiyaçlarını öncelemeyi tercih etmemeleriyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir (Caspi-Berkowits vd. 2019). Bosmans ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan çalışmada, bu çalışmadan farklı olarak kaçınan bağlanma yalnızca zedelenmiş otonomi alanıyla ilişkili bulunmuştur ve bunun kişilerin başkalarının yardımı olmadan hayatta kalamayacaklarına yönelik güçlü inançlarından dolayı kendilerini daha az bağımlı ve daha güçlü gösterme çabalarından kaynaklanabileceği yorumu yapılmıştır. Mevcut çalışmada da kaçınan bağlanma stiline sahip kişilerin zedelenmiş otonomi alanında daha yüksek skorlar gösterdikleri görülmüştür.

5.1.3. Bağlanma Stillerinin Uygulanan Ebeveynlik Stilleri ile Korelasyonel İlişkisi

Mevcut araştırmada, öngörüldüğü gibi kaçınan bağlanma ile demokratik ebeveynlik stili arasında negatif yönlü bir ilişki görülmüştür. Kaçınan bağlanmanın, otoriter ve izin verici ebeveynlikle pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Katılımcıların kaçınan bağlanma puanları arttıkça, demokratik ebeveynlik puanları düşmekte, otoriter ve izin verici ebeveynlik puanları artmaktadır. Bulgular, literatür ile uyumludur (Branjerdporn vd., 2019; Millings vd., 2013; Zvara vd., 2020).

Öngörülenin aksine, kaygılı bağlanma ile demokratik ebeveynlik stili arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamış, otoriter ve izin verici ebeveynlikle ise pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Kişilerin kaygılı bağlanma düzeyleri arttıkça otoriter ve izin verici ebeveynlik stillerinden aldıkları puanlar artmakta, demokratik ebeveynlik puanları ise anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Alan yazında bağlanma ve ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkilere odaklanan çalışmalarda genel olarak kaygılı ve kaçınan bağlanma stillerinin güvensiz bağlanma başlığında birlikte ele alındığı görülmektedir. Güvensiz bağlanma stillerinin, negatif ebeveynlik davranışlarıyla ilişkili bulunmasının, kişilerin güvensiz bağlanma geliştirdikleri koşullarda maruz kaldıkları duyarsız, tepkisiz ebeveynlikten kaynaklanabileceği düşünülmektedir (An & Kochanska, 2022; Zeinali vd., 2011).

Otoriter ve izin verici ebeveynlik stiline sahip kişiler, negatif ebeveynlik davranışlarıyla daha fazla ilişkilendirilmektedir (Baumrind, 1966). Özetle, güvensiz bağlanan kişilerin, otoriter ve izin verici ebeveynlik stilini benimselerinin sebebi olarak, çocuklukta maruz kaldıkları ebeveynlik stilinin etkili olabileceği düşünülmektedir (An & Kochanska, 2022). Güvenli bağlanan ebeveynlerin ise güvensiz bağlanan ebeveynlere göre daha samimi, hassas ve katılımcı ebeveynlik davranışları gösterdikleri ifade edilmektedir (Green vd., 2007). Buradan hareketle, demokratik ebeveynlik ve kaçınan bağlanma arasındaki negatif yönlü ilişki anlamlıdır.

Demokratik ebeveynlik ve kaygılı bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasının ise ebeveynlik stillerini belirlemek için kullanılan ölçeğin özellikleri göz önüne alınarak açıklanabileceği düşünülmektedir. Kaygılı bağlanan bireylerin, ilişkilerinde daha çok duygu odaklı stratejiler benimsediği görülmektedir (Pascuzzo vd., 2012). Ebeveynlik stillerini araştıran ölçeğin sorularının daha çok ebeveynlik davranışları üzerinde odaklanıyor olmasının, kaygılı bağlanan kişilerin ebeveynlik yaklaşımlarını ölçmekte yetersiz kalmış olabileceği ve bu sebeple kaygılı bağlanma ve ebeveynlik stilleri arasındaki korelasyonel ilişkilerin zayıf ve anlamsız olmasına sebep olabileceği düşünülmektedir.

Mevcut çalışmada kullanılan bağlanma ölçeğinde güvenli bağlanma alt kategorisi bulunmadığı için, güvenli bağlanma stiliyle ebeveynlik stilleri karşılaştırılamamıştır.

5.2. EDUŞ ve Uygulanan Ebeveynlik Stilleri İlişkisindeki Aracılık Rollerinin Değerlendirilmesi

Mevcut araştırmada, öngörüldüğü gibi uyum bozucu şemalarla uygulanan ebeveynlik stilleri arasında bağlanma stillerinin aracılık rolünün olduğu görülmüştür. EDUŞ ile demokratik ebeveynlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı için, bu ilişkiye yönelik bir aracılık analizi yapılmamıştır. Kaygılı ve kaçınan bağlanmanın bu ilişkideki aracılığı, ebeveynlik stillerinin alt boyutları olan otoriter ve izin verici ebeveynlik için tek tek incelenmiştir. Yapılan aracılık analizlerinden elde edilen bulgulara göre, kaçınan bağlanmanın EDUŞ ve izin verici ebeveynlik ilişkisinde kısmi aracılık

rolünün olduğu, hem kaygılı hem kaçınan bağlanmanın EDUŞ ve otoriter ebeveynlik için kısmi aracılık rolünün olduğu görülmüştür.

EDUŞ'un izin verici ebeveynlik üzerindeki etkisi, bağlanma üzerinden incelendiğinde, EDUŞ'un izin verici ebeveynlik stilini aracı değişkenler dahil edildiğinde de edilmediğinde de yordadığı, kaçınan bağlanmanın bu ilişkide kısmi aracılık rolünün olduğu, kaygılı bağlanmanın ise herhangi bir aracılık rolü üstlenmediği görülmüştür. Kaçınan bağlanmanın aracılık rolü olsa da, bu aracılık etkisinin düşük düzeyde olduğu göz önüne alınmalıdır. Ebeveynlerin sahip oldukları şemalar arttıkça izin verici ebeveynlik eğilimlerinin arttığı ve kaçınan bağlanmanın bu ilişkide az bir açıklayıcı rolünün olduğu elde edilmiştir. Uyum bozucu şemaların izin verici ebeveynlikle ilişkisinde bağlanma stillerinden başka faktörlerin de rol oynadığı görülmektedir.

EDUŞ'un otoriter ebeveynlik üzerindeki etkisinde bağlanma stillerinin aracı rolü incelendiğinde, EDUŞ'un otoriter ebeveynliği modele bağlanma stilleri dahil edildiğinde de edilmediğinde de yordadığı görülmektedir. İlk olarak, modele aracı değişkenler dahil edilmemişken EDUŞ ve otoriter ebeveynlik arasındaki ilişki pozitif ve anlamlı olarak bulunmuştur. Yani EDUŞ puanı arttıkça otoriter ebeveynlik de artmaktadır. Lotfi ve Yarahmadi (2014) tarafından yapılan çalışma da otoriter ebeveynlik ve EDUŞ arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu aktarmıştır. Çalışmanın bulguları, alan yazınla uyumludur. Bağlanma stilleri modele dahil edildiğinde de, EDUŞ ve otoriter ebeveynlik arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu ve hem kaçınan hem kaygılı bağlanmanın kısmi aracılık rolünün olduğu görülmektedir. Millings ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada, kaygılı bağlanmanın otoriter ebeveynlikle direkt ilişkili olduğu aktarılmıştır. Kişilerin kaygılı bağlanma eğilimi arttıkça, otoriter tavrı benimsemelerinin arttığı görülmüştür. Bu paralelliğin, kaygılı bağlanan kişilerin ilişkilerinde yaşadıkları kaybetme korkusu sebebiyle ilişkide buldukları kişiye yönelik yoğun kontrol uygulama eğilimlerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Hazan & Shaver, 1994). Kaçınan bağlanan kişilerin ilişkilerinde benimsedikleri yakınlık kurmaktan uzak durma tavrı ve keskin sınırları (Mikulincer vd., 2002), otoriter ebeveynlik stilini benimseyen ebeveynlerin duygusal olarak mesafeli oluşları ve kuralları esnetmeyecek kadar net sınırlar benimsemeleriyle (Baumrind, 1971) paralellik göstermektedir. Uyum bozucu şemaların otoriter ebeveynlikle ilişkisinin bir kısmı kaygılı ve kaçınan bağlanma

üzerinden açıklanmaktadır. Elde edilen bulgular, alan yazında güvensiz bağlanma stilleriyle otoriter ebeveynlik stili arasında pozitif ilişki aktaran çalışmalarla uyumludur (Branjerdporn vd., 2019; Millings vd., 2013). Ebeveynlerin sahip oldukları şemalar arttıkça, otoriter ebeveynlik düzeylerinin arttığı ve bu otoriter ebeveynlik düzeylerindeki artışın bir kısmının bağlanma stilleri tarafından açıklandığı görülmektedir.

Literatürde uyum bozucu şemaların uygulanan ebeveynlik stilleriyle ilişkisinde bağlanma stillerinin aracılık rollerini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Aracılık analizinde elde edilen sonuçlar, alan yazına öncülük etmektedir.

5.3. Sonuç

Bu çalışmada uyum bozucu şemalar, uygulanan ebeveynlik stilleri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiler aracılık analizi ile incelenmiştir. Sonuçlar, uyum bozucu şemalar arttıkça, otoriter ve izin verici ebeveynlik düzeylerinin arttığını, demokratik ebeveynlik düzeyinin ise anlamlı bir biçimde değişmediğini göstermektedir. Kaçınan bağlanma düzeyi arttıkça demokratik ebeveynlik düzeyinin azaldığı, otoriter ve izin verici ebeveynlik düzeyinin ise arttığı bulunmuştur. Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça ise demokratik ebeveynlik düzeyinin anlamlı bir biçimde değişmediği, otoriter ve izin verici ebeveynlik düzeylerinin arttığı görülmektedir.

Yapılan aracılık analizleri sonucunda, kaçınan bağlanma, EDUŞ'un izin verici ebeveynlik ve otoriter ebeveynlik ile ilişkisinde kısmi aracı değişken, kaygılı bağlanma ise yalnızca otoriter ebeveynlik ile ilişkisinde kısmi aracı değişken olarak bulunmuştur.

5.4. Çalışmanın Sınırlılıkları ve Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler

Mevcut çalışmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır.

Mevcut çalışmanın konusu, şema terapi ve ebeveynlik stilleri ile ilgili yapılan çalışmalar arasında öncül olabilecek niteliktedir. Alan yazında uyum bozucu şemaların bireylerin uyguladıkları ebeveynlik stilleriyle ilişkisine dair oldukça sınırlı araştırma

bulunmaktadır. Ek olarak, daha önce yapılan hiçbir çalışmada uyum bozucu şemaların ebeveynlik stilleriyle ilişkisinde bağlanma stillerinin rolü araştırılmamıştır. Mevcut çalışma, bu açılardan alan yazında öncül niteliktedir. Fakat bahsedilen sebepler dolayısıyla, çalışmanın argümanlarını desteklemek için yeterli nitelikte literatür desteğinin bulunamadığı yerler olmuştur.

Çalışmada, örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve çalışmaya 2023 yılı Ocak ve Şubat aylarında, 4-12 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynler dahil edilmiştir. Bu sınırlı yaş aralığına sahip ebeveynlere ulaşmakta zorlanıldığı için çalışmanın örneklemini 185 kişiyle sınırlı kalmıştır. Aracılık analizlerinde daha geniş örneklemin kullanılmasının daha kapsamlı sonuçlara ulaşmayı sağlayacağı düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda, daha fazla ebeveyne ulaşılmasının literatüre katkıda bulunacağı ve farklı sonuçlar elde edilmesini sağlayabileceği düşünülmektedir.

Kullanılan ölçeklerle ilgili sınırlılıklar incelendiğinde, ölçeklerin tamamının ebeveynler öz bildirim yoluyla cevaplandırıldığı görülmektedir. Sonraki çalışmalarda, bireylerin ebeveynlik davranışlarını gözlem yoluyla inceleyen metotlar kullanılabilir. Ek olarak, çalışmaya çocuklar da dahil edilerek ebeveynlerin uyguladıkları ebeveynlik stilini değerlendirilmeleri sağlanarak daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir.

Bu çalışmada, EDUŞ ile otoriter ebeveynlik arasındaki ilişkide kaygılı ve kaçınan bağlanmanın aracı rolüne bakılmıştır. Her ne kadar kaygılı bağlanmanın kısmi aracılık rolü bulunmuş olsa da kaygılı bağlanmayla otoriter ebeveynlik arasında pozitif beklenen ilişkinin negatif çıkmasının muhtemel bir etkileşim etkisinden (interaction effect) kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. İlerleyen araştırmalarda, EDUŞ ile otoriter ebeveynlik arasındaki ilişkide moderatör analizi yapılması daha kapsamlı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir.

Çalışmada babaların sayısının annelere göre az olması, başka bir sınırlılık olarak düşünülebilir. Gelecek çalışmalarda anne ve babaların çalışmaya birlikte dahil olması ve değişkenler açısından karşılaştırılmalarının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada ulaşılan örneklemin şema puanlarının ve kaygılı ve kaçınan bağlanma skorlarının düşük olduğu gözlemlenmektedir ve örneklemin %94,1'inin herhangi bir psikiyatrik tanısı bulunmamaktadır. Bu bulgudan hareketle ulaşılan kişiler sağlıklı bir örneklem olarak adlandırılabilir. Çalışmanın, psikopatolojik bir tanısı bulunan kişilerle de yapılması daha kapsamlı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir.

REFERANSLAR

- Adibsereshki, N., Abdollahzadeh Rafi, M., Hassanzadeh Aval, M., & Tahan, H. (2018). Looking into some of the risk factors of mental health: the mediating role of maladaptive schemas in mothers' parenting style and child anxiety disorders. *Journal of Public Mental Health, 17*(2), 69-78. <https://doi.org/10.1108/JPMH-08-2017-0028>
- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object Relations, Dependency and Attachment. *Child Development*.
- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments Beyond Infancy. *American Psychologist, 44*(4), 709-716. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.4.709>
- Ainsworth, M. D. S., & Bell, S. M. (1970). Attachment, exploration, and separation: illustrated by the behavior of one-year-olds in a strange situation. *Child development, 41*(1), 49-67. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1970.tb00975.x>
- Ainsworth, M. D. S., & Bell, S. M. (1977). Infant crying and maternal responsiveness: a rejoinder to Gewirtz and Boyd. *Child development, 48*(4), 1208-1216. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1977.tb03924.x>
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. İçinde *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. <https://doi.org/10.4324/9780203758045>
- Akbaş, B. Ç., & Sezgin, N. (2020). Beliren Yetişkinlik Döneminde Bağlanma Stilleri ile Psikososyal Olgunluk Arasındaki İlişkide Anne-Baba Tutumlarının Aracı Rolü. *Nesne Psikoloji Dergisi, 8*(16), 112-125. <https://doi.org/10.7816/nesne-08-16-08>
- An, D., & Kochanska, G. (2022). Mothers' and Fathers' Attachment Styles and Power-Assertive Control: Indirect Associations Through Parental Representations. *Journal of Family Psychology, 36*(6), 975-985. <https://doi.org/10.1037/fam0000930>
- Ateş, N., & Özden Yıldırım, M. S. (2020). Büyüme Korkusu ile Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Algılanan Ebeveynlik Biçimleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22*(December), 872-884. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.550699>
- Bahmani, T., Naseri, N. S., & Fariborzi, E. (2022). Relation of parenting child abuse based on attachment styles, parenting styles, and parental addictions. *Current Psychology, 0123456789*. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02667-7>

- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, *61*(2), 226–244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, *37*(4), 887. <https://doi.org/10.2307/1126611>
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, *4*(1, Part 2), 1-103. <https://doi.org/10.1037/h0030372>
- Bıyık, B. S., & Akkaya, C. (2020). The relationship between the attachment styles of the adults with and without depression and the parenting attitudes of their parents. *The European Research Journal*, *6*(6), 553-560. <https://doi.org/10.18621/eurj.537638>
- Bifulco, A., Moran, P., Jacobs, C., & Bunn, A. (2009). Problem partners and parenting: Exploring linkages with maternal insecure attachment style and adolescent offspring internalizing disorder. *Attachment and Human Development*, *11*(1), 69-85. <https://doi.org/10.1080/14616730802500826>
- Bosmans, G., Braet, C., & Vlierberghe, L. Van. (2010). Attachment and symptoms of psychopathology: Early maladaptive schemas as a cognitive link? *Clinical Psychology*, *17*, 374-385.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and Loss: Vol. 1. İçinde *Basic Books: C. I* (Second Edi). <https://doi.org/10.4324/9780203901106-11>
- Bowlby, J. (1990). A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development. İçinde *Basic Books*. <https://doi.org/10.1097/00005053-199001000-00017>
- Branjerdporn, G., Meredith, P., Strong, J., & Green, M. (2019). Sensory sensitivity and its relationship with adult attachment and parenting styles. *PLoS ONE*, *14*(1), 1-18. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0209555>
- Bretherton, I., & Munholland, K. A. (2008). Internal working models in attachment relationships: Elaborating a central construct in attachment theory. İçinde *Handbook of attachment: Theory, reserach and clinical applications* (ss. 102-111).
- Castro, M., Expósito-Casas, E., López-Martín, E., Lizasoain, L., Navarro-Asencio, E., & Gaviria, J. L. (2015). Parental involvement on student academic achievement: A meta-analysis. *Educational Research Review*, *14*, 33-46. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2015.01.002>
- Cecero, J. J., Nelson, J. D., & Gillie, J. M. (2004). Tools and tenets of schema therapy: Toward the construct validity of the Early Maladaptive Schema Questionnaire-

Research Version (EMSQ-R). *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 11(5), 344-357. <https://doi.org/10.1002/cpp.401>

Chakroun-Baggioni, N., Izaute, M., & Fall, E. (2021). Gender, attachment, and parenting style: Protective or risk factors of alcohol misuse in young adults? *Personality and Individual Differences*, 180(May), 110976. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110976>

Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M., & Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting. The case for nature and nurture. *The American psychologist*, 55(2), 218–232

Cowan, P. A., Cowan, C. P., & Mehta, N. (2009). Adult attachment, couple attachment, and children's adaptation to school: An integrated attachment template and family risk model. *Attachment and Human Development*, 11(1), 29-46. <https://doi.org/10.1080/14616730802500222>

Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.

De Paoli, T., Fuller-Tyszkiewicz, M., & Krug, I. (2017). Insecure attachment and maladaptive schema in disordered eating: The mediating role of rejection sensitivity. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 24(6), 1273-1284. <https://doi.org/10.1002/cpp.2092>

Doinita, N. E., & Maria, N. D. (2015). Attachment and Parenting Styles. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 203, 199-204. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.08.282>

Ebrahimi, L., Amiri, M., Mohamadlou, M., & Rezapur, R. (2017). Attachment Styles, Parenting Styles, and Depression. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 15(5), 1064-1068. <https://doi.org/10.1007/s11469-017-9770-y>

Ekşi, H., Okan, N., & Dinç, S. (2020). Are Early Period Maladaptive Schemas Effective in Adolescence? Their Effect on Parenting Styles and the Need for Social Approval. *World Journal of Education*, 10(6), 123. <https://doi.org/10.5430/wje.v10n6p123>

Feeney, J. A., & Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 281–291. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.2.281>

Friesen, M. D., Woodward, L. J., Horwood, L. J., & Fergusson, D. M. (2013). Quality of parent-child relations in adolescence and later adult parenting outcomes. *Social Development*, 22(3), 539-554. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2012.00657.x>

- Gallarín, M., & Alonso-Arbiol, I. (2012). Parenting practices, parental attachment and aggressiveness in adolescence: A predictive model. *Journal of Adolescence*, 35(6), 1601-1610. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.07.002>
- Gay, L. E., Harding, H. G., Jackson, J. L., Burns, E. E., & Baker, B. D. (2013). Attachment style and early maladaptive schemas as mediators of the relationship between childhood emotional abuse and intimate partner violence. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 22(4), 408-424. <https://doi.org/10.1080/10926771.2013.775982>
- Gelkopf, M., & Jabotaro, S. E. (2013). Parenting style, competence, social network and attachment in mothers with mental illness. *Child and Family Social Work*, 18(4), 496-503. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2012.00874.x>
- Gibson, M., & Francis, A. J. P. (2019). Intergenerational Transfer of Early Maladaptive Schemas in Mother–Daughter Dyads, and the Role of Parenting. *Cognitive Therapy and Research*, 43(4), 737-747. <https://doi.org/10.1007/s10608-018-09994-3>
- Green, B. L., Furrer, C., & McAllister, C. (2007). How do relationships support parenting? Effects of attachment style and social support on parenting behavior in an at-risk population. *American Journal of Community Psychology*, 40(1-2), 96-108. <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9127-y>
- Güngör, H. C. (2015). The Predictive Role of Early Maladaptive Schemas and Attachment Styles on Romantic Relationships. *International J. Soc. Sci. & Education*, 5(2), 2223-4934.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Deeper into Attachment Theory. *Psychological Inquiry*, 5, 68-79.
- Howitt, D., & Cramer, D. (2020). Research Methods in Psychology. İçinde *Pearson* (Sixth Edit). <http://dx.doi.org/10.1016/j.newideapsych.2007.10.001>
- Idrees, M.-U.-N., Zahra, S. M., & Naeem, F. (2021). Perceived parenting styles and primary attachment styles of single and children living with both parents. *Journal of the Pakistan Medical Association*, 71(6), 1540-1544. <https://doi.org/10.47391/JPMA.626>
- Jones, J. D., Cassidy, J., & Shaver, P. R. (2015). Parents' self-reported attachment styles: a review of links with parenting behaviors, emotions, and cognitions. *Personality and social psychology review : an official journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc*, 19(1), 44–76. <https://doi.org/10.1177/1088868314541858>

- Karantzas, G. C., Younan, R., & Pilkington, P. D. (2022). The Associations Between Early Maladaptive Schemas and Adult Attachment Styles : A Meta-Analysis. *Clinical Psychology: Science and Practice*.
- Kian, F., Etemadi, O., & Bahrami, F. (2020). Exploring parenting styles of insecure Iranian mothers. *Early Child Development and Care*, 190(15), 2414-2421. <https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1577242>
- Kooraneh, A. E., & Amirsardari, L. (2015). Predicting early maladaptive schemas using Baumrind's parenting styles. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 9(2), 26-30. <https://doi.org/10.5812/ijpbs.952>
- Kömürcü, B., & Akdur, S. (2017). *An Examination of Parenting Styles and Early Maladaptive Schemas on Psychological Symptoms*. January.
- Körük, S. (2017). Early maladaptive schemas and attachment styles predicting tendencies in intimate relationship. *European Journal of Education Studies*, 3(9), 393-411. <https://doi.org/10.5281/zenodo.889032>
- Körük, S., Öztürk, A., & Kara, A. (2016). The predictive strength of perceived parenting and parental attachment styles on psychological symptoms among Turkish University students. *International Journal of Instruction*, 9(2), 215-230. <https://doi.org/10.12973/iji.2016.9215a>
- Lotfi, S., & Yarahmadi, Y. (2014). Study the Relationship between Early Maladaptive Schemas and Parenting Styles. *International Journal of Academic Research in Psychology*, 1(2), 26-35. <https://doi.org/10.6007/IJARP/v1-i1/7393>
- Maçık, D., Chodkiewicz, J., & Bielicka, D. (2016). Trans-generational transfer of early maladaptive schemas - A preliminary study performed on a non-clinical group. *Current Issues in Personality Psychology*, 4(3), 132-145. <https://doi.org/10.5114/cipp.2016.60411>
- Maccoby, E. E. (1992). The role of parents in the socialization of children: An historical overview. *Developmental Psychology*, 28(6), 1006–1017. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.28.6.1006>
- Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in Infancy, Childhood, and Adulthood: A Move to the Level of Representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1/2), 66–104. <https://doi.org/10.2307/3333827>
- Mason, O., Platts, H., & Tyson, M. (2005). Early maladaptive schemas and adult attachment in a UK clinical population. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 78(4), 549-564. <https://doi.org/10.1348/147608305X41371>

- McLean, H. R., Bailey, H. N., & Lumley, M. N. (2014). The secure base script: Associated with early maladaptive schemas related to attachment. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 87(4), 425-446. <https://doi.org/10.1111/papt.12025>
- Mikulincer, M., Gillath, O., & Shaver, P. R. (2002). Activation of the attachment system in adulthood: Threat-related primes increase the accessibility of mental representations of attachment figures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(4), 881–895. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.83.4.881>
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). Reflections on security dynamics: Core constructs, psychological mechanisms, relational contexts, and the need for an integrative theory. *Psychological Inquiry*, 18(3), 197–209. <https://doi.org/10.1080/10478400701512893>
- Mikulincer, M., Shaver, P. R. (2016). Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change (2nd ed.). New York, NY: Guilford Press.
- Millings, A., Walsh, J., Hepper, E., & O'Brien, M. (2013). Good partner, good parent: Caregiving mediates the link between romantic attachment and parenting style. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(2), 170-180. <https://doi.org/10.1177/0146167212468333>
- Morsünbül, Ü., & Çok, F. (2011). Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 3(3), 553-570. <https://doi.org/10.5455/cap.20110324>
- Mortazavizadeh, Z., Göllner, L., & Forstmeier, S. (2022). Emotional competence, attachment, and parenting styles in children and parents. *Psicologia: Reflexao e Critica*, 35(1). <https://doi.org/10.1186/s41155-022-00208-0>
- Muris, P. (2006). Maladaptive Schemas in Non-Clinical Adolescents: Relations to Perceived Parental Rearing Behaviours, Big Five Personality Factors and Psychopathological Symptoms. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 13(6), 405–413. <https://doi.org/10.1002/cpp.506>
- Önder, A., & Gülay, H. (2009). Reliability and validity of parenting styles & dimensions questionnaire. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 508-514. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2009.01.092>
- Pearson, J. L., Cohn, D. A., Cowan, P. A., & Cowan, C. P. (1994). Earned- and continuous-security in adult attachment: Relation to depressive symptomatology and parenting style. *Development and Psychopathology*, 6(2), 359–373. <https://doi.org/10.1017/S0954579400004636>
- Piaget, Jean (1999). *The Construction of Reality in the Child*. Routledge.

- Putallaz, M., Costanzo, P. R., Grimes, C. L., & Sherman, D. M. (1998). Intergenerational continuities and their influences on children's social development. *Social Development, 7*(3), 389–427. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00074>
- Roskam, I., Meunier, J. C., & Stievenart, M. (2011). Parent attachment, childrearing behavior, and child attachment: Mediated effects predicting preschoolers' externalizing behavior. *Journal of Applied Developmental Psychology, 32*(4), 170-179. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2011.03.003>
- Salari, S., Shaygan, M., & Setoodeh, G. (2022). The mediating role of maladaptive cognitive schemas regarding the relationship between parenting styles and chronic pain in adolescents: a structural equation modelling approach. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health, 16*(1), 1-16. <https://doi.org/10.1186/s13034-022-00496-5>
- Santos-Nunes, M., Narciso, I., Vieira-Santos, S., & Roberto, M. S. (2017). Parenting and emotional well-being of adoptive school-aged children: The mediating role of attachment. *Children and Youth Services Review, 81*, 390-399. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.08.026>
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları, 8*(16), 1-11.
- Simard, V., Moss, E., & Pascuzzo, K. (2011). Early maladaptive schemas and child and adult attachment: A 15-year longitudinal study. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 84*(4), 349-366. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8341.2010.02009.x>
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A., Çakır, Z., & Abstract, Ö. (2009). Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Değerlendirilmesi : Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün Psikometrik Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi, 20*(1), 75-84.
- Taraban, L., & Shaw, D. S. (2018). Parenting in context: Revisiting Belsky's classic process of parenting model in early childhood. *Developmental Review, 48*(April 2017), 55-81. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2018.03.006>
- van Genderen, H. (2009). *Schema therapy for borderline personality disorder*. (A. Arntz, J. Drost, K. Sendt & S. Baumgarten-Kustner, Trans.). Wiley-Blackwell.
- Van IJzendoorn, M. H. (1992). Intergenerational transmission of parenting: A review of studies in nonclinical populations. *Developmental Review, 12*(1), 76–99. [https://doi.org/10.1016/0273-2297\(92\)90004-L](https://doi.org/10.1016/0273-2297(92)90004-L)

- Ventura, A. K., & Birch, L. L. (2008). Physical activity, overweight and central adiposity in Swedish children and adolescents: the European Youth Heart Studyfile:///Users/sophiecripps/Desktop/QUAL/art%253A10.1186%252F1479-5868-5-15 (1).pdf. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 5(15), 61-71. <https://doi.org/10.1186/1479-Received>
- Yiğit, İ. (2018). *Şema Aktarımı: Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Gelişimi Açısından Anne, Baba ve Çocuğun Birlikte Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi.
- Yolalan, H., Köse Karaca, B., & Karaosmanoğlu, H. A. (2022). Klinik olan ve Klinik olmayan yetişkin örneklemelerinde algılanan ebeveynlik biçimleri ile depresyon arasındaki ilişkide şema modlarının aracılık rolü. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 10(5), 25-56. <https://doi.org/10.31682/ayna.962357>
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2009). *Şema Terapi*. Litera Yayıncılık.
- Zeinali, A., Sharifi, H., Enayati, M., Asgari, P., & Pasha, G. (2011). The mediational pathway among parenting styles, attachment styles and self-regulation with addiction susceptibility of adolescents. *Journal of Research in Medical Sciences*, 16(9), 1105-1121.
- Zvara, B. J., Lathren, C., & Mills-Koonce, R. (2020). Maternal and Paternal Attachment Style and Chaos as Risk Factors for Parenting Behavior. *Family Relations*, 69(2), 233-246. <https://doi.org/10.1111/fare.12423>

EKLER

EK A

Ölçeklerin Psikometrik Özellikleri

Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3

Young Şema Ölçeği (Young Schema Questionnaire) 1990 yılında, yetişkinlerin erken dönem uyum bozucu şemalarını tespit etmek amacıyla, Jeffrey Young tarafından geliştirilmiştir. 16 şemayı 205 soruyla ölçen bu uzun formdan sonra, 2003 yılında Young ve arkadaşları tarafından 90 soru, 5 şema alanı ve 15 şemayı barındıran kısa form geliştirilmiştir (aktaran Soygüt vd., 2009). Formun Türkçe'ye çevirisi ve geçerlik güvenirlik çalışması Soygüt ve ark. tarafından 2009 yılında yapılmıştır.

Ölçekte alt ölçekler için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,63-0,80 aralığında, üst sıra faktör analizi sonucu belirlenen şema alanlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ise 0,53-0,81 aralığında değişmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının orta düzeyde olduğu ifade edilmektedir (Soygüt vd., 2009).

Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasında “iç içe geçme” ve “bağımlılık” faktörlerinin ayrı faktörler olarak yorumlanamayacağı sonucuna varıldığı için ölçeğin Türkçe halinde duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar olmak üzere 14 faktör vardır.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (Experiences in Close Relationships-Revised) Fraley, Waller ve Brennan tarafından (2000), yetişkin ve ergenlerin yakın ilişkilerinde sürdürdükleri bağlanma stillerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir.

Türkçe'ye çevirisi ve geçerlilik güvenirlik çalışması ise Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal tarafından (2005) yapılmıştır.

Ölçeğin orijinal versiyonuyla paralel olarak Türkçe uyarlamasında da kaçınma ve kaygı olmak üzere iki alt boyutlu yapı korunmuştur. Bu iki alt boyutun Cronbach alfa katsayıları kaçınma için .90, kaygı için .86'dır. Ölçeğin iki alt boyutu da yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahiptir (Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., Uysal, 2005).

Ebeveynlik Stilleri ve Boyutları Ölçeği

Ebeveynlik Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Parenting Styles & Dimensions Questionnaire) 1995 yılında Robinson, Mandlco, Olsen ve Hart tarafından, 4-12 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tarzlarını ölçme amacıyla geliştirilmiştir (akt. Önder ve Gülay, 2009). Türkçe'ye çeviri ve psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi çalışmaları ise Önder ve Gülay (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye çevirisi esnasında orijinal versiyonundan 5 madde çıkarılmıştır. Sonuç olarak 27 soru bulunan ölçek demokratik, otoriter ve izin verici olmak üzere üç alt boyutlu yapıdadır. Demokratik alt boyutu için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .71, otoriter alt boyutu için .84, izin verici alt boyutu için ise .38 olarak bulunmuştur (Önder and Gülay, 2009).

EK B

Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyet:

- Kadın
 Erkek

2. Yaşadığınız şehir:

3. Doğum tarihiniz (Gün/Ay/Yıl):

4. Medeni durumunuz:

- Evli
 Bekar
 Boşanmış
 Eşi hayatta değil
 Ayrı yaşıyor

5. Eğitim düzeyiniz (En son bitirilen okul):

- İlköğretim
 Lise
 Lisans
 Lisansüstü

6. Çalışma durumunuz:

- Öğrenci
 Yarı Zamanlı
 Tam Zamanlı
 Çalışmıyor

7. Gelir düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Hiç düşünmeden harcama yaparım
 Rahat harcama yaparım

- Düşünerek harcama yaparım
- Temel ihtiyaçlarım dışında zor harcama yaparım
- Temel ihtiyaçlarımı bile zor karşılarım

8. Yaşamınızın çoğunluğunu geçirdiğiniz yer:

- Köy
- Kasaba
- İlçe
- Şehir
- Büyükşehir

9. Eşinizin çalışma durumu

- Öğrenci
- Yarı Zamanlı
- Tam Zamanlı
- Çalışmıyor

10. Eşinizin eğitim düzeyi (En son bitirilen okul):

- İlköğretim
- Lise
- Lisans
- Yüksek Lisans
- Doktora

11. Kaç yıldır evlisiniz?

12. Çocuklarınızın bakımı ile günde ortalama kaç saat geçiriyorsunuz?

13. Çocuklarınızın bakımı ile eşiniz günde ortalama kaç saat geçiriyor?

14. Çocuklarınızın bakımıyla ilgili destek aldığınız biri var mı?

- Evet, kimden destek aldığınızı belirtiniz
- Hayır

Çocuğunuzun	1. çocuk	2. çocuk	3. çocuk	4. çocuk
Doğum tarihi:				

15. Şu anda mevcut olan herhangi bir psikiyatrik tanınız var mı?

() Evet, tarihi ve tanıyı belirtiniz

() Hayır

16. Geçmişte herhangi bir psikiyatrik tanı almış mıydınız?

() Evet, tarihi ve tanıyı belirtiniz....

() Hayır

17. Herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanma durumu:

() Evet, belirtiniz.....

() Hayır

Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olmadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin **duygusal olarak** ne hissettiğinize dayanarak cevap verin.

Birkaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor.

1. ____Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
2. ____Beni terk edeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
3. ____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum
4. ____Uyumsuzum.
5. ____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.
6. ____İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum.
7. ____Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8. ____Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9. ____Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşıtılarım kadar, başaramadım.
10. ____Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11. ____Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12. ____Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).
13. ____Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.
14. ____Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana “hayır” denilmesini çok zor kabullenirim.
15. ____Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. ____Paramın olması ve önemli insanlar tanıyor olmak beni değerli yapar.
17. ____Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.
18. ____Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.
19. ____Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. ____Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21. ____İnsanlara karşı tedbiri elden bırakmam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.
22. ____Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. ____Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.
24. ____İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. ____Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.

26. ____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissediyorum.
27. ____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. ____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. ____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. ____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. ____ En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.
32. ____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. ____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. ____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. ____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36. ____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37. ____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. ____ Yakınlarımla beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
39. ____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. ____ Bir yere ait değilim, yalnızım.
41. ____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42. ____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.
43. ____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
44. ____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45. ____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız
46. ____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47. ____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48. ____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49. ____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50. ____ İsteddiğimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51. ____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım.
52. ____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.

53. ____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
54. ____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55. ____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56. ____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.
57. ____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.
58. ____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.
59. ____ Kendimi sevilebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60. ____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
61. ____ Gündelik işler için benim kararlarıma güvenilemez.
62. ____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.
63. ____ Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum
Benim kendime ait bir hayatım yok.
64. ____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.
65. ____ Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66. ____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
67. ____ Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68. ____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
69. ____ Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.
70. ____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. ____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72. ____ Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.
73. ____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. ____ İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.

75. ____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. ____ Kendimi hep grupların dışında hissederim.
77. ____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımlarına izin vermiyorum.
78. ____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.
79. ____ Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80. ____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81. ____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. ____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. ____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. ____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. ____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyrıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86. ____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. ____ Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.
88. ____ Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. ____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90. ____ Ben cezalandırılmayı hak eden kötü bir insanım.

EK Ç

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler

yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız.

Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili sorunun soru numarasının yanındaki boşluğa yazınız.

1-----	2-----	3-----	4-----	5-----	6-----	7
Hiç				Kararsızım/		
	Tamamen					
	Katılmıyorum			Fikrim yok		
	Katılıyorum					

- _____ Eşimin sevgisini kaybetmekten korkarım.
- _____ Gerçekte ne hissettiğimi eşime göstermemeyi tercih ederim.
- _____ Sıklıkla, eşimin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.
- _____ Özel duygu ve düşüncelerimi eşimle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.
- _____ Sıklıkla, eşimin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.
- _____ Eşime güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.
- _____ Eşimin beni, benim onu önemsedığım kadar önemsemeyeceğinden endişe duyarım.
- _____ Eşime yakın olma konusunda çok rahatımdır.
- _____ Sıklıkla eşimin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.
- _____ Eşime açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.

- 11 _____ İlişkilerimi kafama çok takarım.
- 12 _____ Eşime fazla yakın olmamayı tercih ederim.
- 13 _____ Benden uzakta olduğunda, eşimin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.
- 14 _____ Eşim benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.
- 15 _____ Eşime duygularımı gösterdiğimde onun benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.
- 16 _____ Eşimle kolayca yakınlaşabilirim.
- 17 _____ Eşimin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.
- 18 _____ Eşimle yakınlaşmak bana zor gelmez.
- 19 _____ Eşim kendimden şüphe etmeme neden olur.
- 20 _____ Genellikle, eşimle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.
- 21 _____ Terk edilmekten pek korkmam.
- 22 _____ Zor zamanlarımda, eşimden yardım istemek bana iyi gelir.
- 23 _____ Eşimin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.
- 24 _____ Eşime hemen hemen her şeyi anlatırım.
- 25 _____ Eşim bazen bana olan duygularımı sebepsiz yere değiştirir.
- 26 _____ Başımdan geçenleri eşimle konuşurum.
- 27 _____ Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.
- 28 _____ Eşim benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.
- 29 _____ Eşim beni yakından tanıdıkça “gerçek ben”den hoşlanmayacağından korkarım.
- 30 _____ Eşime güvenip inanma konusunda rahatımdır.
- 31 _____ Eşimden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkeliendirir.
- 32 _____ Eşime güvenip inanmak benim için kolaydır.
- 33 _____ Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım.
- 34 _____ Eşime şefkat göstermek benim için kolaydır.
- 35 _____ Eşim beni sadece kızgın olduğumda önemser.
- 36 _____ Eşim beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.

EK D

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı;

Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Senem Eren danışmanlığında, Psikolog Hatice Kübra Uysal tarafından İbn Haldun Üniversitesi Klinik Psikoloji programı yüksek lisans tezi için, 4-12 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin, ebeveynlik tercihlerini incelemek amacıyla yapılmaktadır.

Araştırmaya katılımınız için sizlerin bazı anketleri doldurmanız beklenmektedir. Bilgilerinizi girerek ve anketleri yanıtlayarak bu çalışmaya katılmak istediğinizi göstermiş olacaksınız. Anketler içerisinde, kimlik belirleyici herhangi bir bilgi istenmemektedir. Bütün anketler anonim olarak toplanacak ve yalnızca bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılacaktır. Anketleri tamamlamak yaklaşık 20 dakika sürecektir.

Araştırmaya katılmayı kabul etmeniz durumunda, lütfen soruların hepsini, hiçbir maddeyi atlamadan ve size en uygun cevabı işaretleyerek, eksiksiz bir şekilde cevaplayınız. Yanıtlarınız kesinlikle gizli tutulacaktır ve sadece araştırmacı bu yanıtlara erişebilecektir. Bu araştırmaya katılım tamamen gönüllülük üzerine kuruludur.

Araştırma hakkında daha detaylı bilgi almak isterseniz araştırmacının e-posta adresi aşağıda verilmiştir.

Hatice Kübra Uysal

Yukarıda bu araştırma ile ilgili verilen bilgileri okudum. Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda bırakıp ayrılabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını,

() Kabul Ediyorum.

EK E

Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 22.12.2022-21002

T.C.
İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Başkanlığı

Sayı : E-71395021-020-21002
Konu : Hatice Kübra UYSAL-Etik Kurul
Kararı

22.12.2022

İLGİLİ MAKAMA

Kurulumuza başvuran Hatice Kübra UYSAL'ın "Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Ebeveynlik Stilleri İlişkisinde Bağlanma Tarzının Rolü" isimli projesi; amaç, araştırma türü, veri toplama araçları, süreç ve işlemler, veri analizleri dikkate alınmak suretiyle 28.10.2022 tarihinde değerlendirilerek 2022/07-6 karar numarası ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi arz/rica ederim.

Prof. Dr. Alev ERKİLET
Başkan

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSLZZJ550

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ibn-haldun-universitesi-ebys>

Adres:Başak Mah. Ordu Cad. No:3 P.K. 34480 Başakşehir / İstanbul

Telefon:0212 692 0212 Faks:0212 551 6464

Kep:ihu@hs01.kep.tr e-Posta:info@ihu.edu.tr Elektronik Ağ:www.ihu.edu.tr

Bilgi için: Neslihan Pala

Unvanı: Sekreter

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Ad ve Soyad:

Hatice Kübra Uysal

İletişim Bilgileri:

Eğitim:

2013 – 2018	Psikoloji Lisans, İstanbul Şehir Üniversitesi, Türkiye
2014 – 2019	Sosyoloji Lisans, İstanbul Şehir Üniversitesi, Türkiye
2021 – 2024	Klinik Psikoloji Yüksek Lisans, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

İş Deneyimi:

Şubat 2023 – halen	Psikolog, Manisa Yeşilay Danışmanlık Merkezi
--------------------	--